

**A japán politika és az alkotmány vizsgálata:
A japán újrafegyverkezés kérdése**

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETŐ.....	3
2. JAPÁN ÉS ALKOTMÁNYÁNAK TÖRTÉNELMI HÁTTERE, FEJLŐDÉSE.....	5
2.1. Japán fejlődése a Meiji-korszaktól a II. világháború végéig.....	5
2.2. A háború utáni Japán és az Alkotmány körüli kérdések.....	8
2.3. A 9. cikkely kérdése a hidegháborútól az első Abe-kormányig.....	13
3. FOKOZÓDIK A FESZÜLTSEG.....	18
3.1. A hidegháború és annak hatása Japánra	18
3.2. Japán az unipoláris világrenden belül, Kína érkezése.....	20
3.3. Az Abe korszak lényegi döntései	24
4. SHINZO ABE UTÁNI POLITIKAI HELYZET	29
4.1. Egy korszak vége, politikai instabilitás kora, Fumio Kishida színrelépése.....	29
4.2. Fumio Kishida nemzetközi szerepe a hasonló gondolkozású államokkal	34
5. KONKLÚZIÓ.....	38
6. FORRÁSOK	39

1. BEVEZETŐ

A dolgozat létrejöttét személyes és szakmai érdeklődés is inspirálta, Japán az az állam, amiről a nemzetközi szinten napjainkban szinte alig van szó, és ha van is, a viszonylagos „alapokon” túl több ismertetés nem történik. A hidegháborús politika Japán irányába a Truman-doktrína szerint a leszerelésen kívül a hasznos partnerré alakítást is magában foglalta, az, hogy az ország az amerikai „Nukleáris Esernyő” és védelem alatt tudott fejlődni, meghozta a gazdasági fejlődést, a Japán Csodát. A gazdasági fejlődés az amerikai tarifák bevezetéséig tartott, mikor az Egyesült Államok a gazdasági dominanciájának potenciális és erős kihívóját látta Japánban. A Szovjetunió szétesését követően az unipoláris világrend kialakulásával a kelet-ázsiai régió nagyobb hangsúlyt kapott, mint valaha, így Japánnak is újra kellett definiálnia és felmérnie erősségét és gyengeségét a régióban. Shinzo Abe megrázó halála 2022-ben vészharangként is hatott az ország bel- és külpolitikai életére, hiszen ő volt az az elnök, akinek sikerült átértelmeznie a Béke Alkotmány 9. cikkelyét 2014 folyamán. A dolgozat azt a hipotézist tervezi igazolni vagy cáfolni, miszerint:

Kína gazdasági növekedése, amely okán 2010-ben megelőzte a japán gazdaságot, okozta azt a politikai állapotot, ami megteremtette az igényt a japán Alkotmány 9. cikkelyének átértelmezésére.

A dolgozat során megpróbálom ismertetni a történelmi, biztonsági és védelempolitikai eseményeket, egy olvasmányosabb, így talán érthetőbb, olvashatóbb formátumban annak érdekében, hogy tisztán értelmezhető legyen a japán politikai gondolkodás. A munka során az angolszász átírásban írtam a neveket és az említett szigetek nevét is, mint univerzálisan elfogadott átírás, a magyar formátum sokfélesége miatt.

(Maps, n.d.)

2. JAPÁN ÉS ALKOTMÁNYÁNAK TÖRTÉNELMI HÁTTERE, FEJLŐDÉSE

Japán történelmében a Meiji-korszak (1868-1912) kulcsfontosságú szerepet töltött be. Ebben az időszakban Japán feudális társadalomból modern állammá alakult át, több jelentős katonai konfliktusban is részt vett, majd végül elfogadott egy pacifista alkotmányt. Meiji császár uralkodása alatt lépéseivel és modernizációs programjával megteremtette az alapokat arra, hogy Japán egy, a régióját befolyásolni képes állammá váljon, amely később a második világháború aktív szereplőjévé is vált.

2.1. Japán fejlődése a Meiji-korszaktól a II. világháború végéig

A Meiji-restauráció 1868-ban Japán átalakulásának kezdetét jelentette. A restauráció véget vetett a Tokugawa-sógunátusnak majd visszaadta a hatalmat a császárnak, ami egy teljesen új korszak eljövételének a szimbóluma volt. A Meiji-kormányzat elfogadta a nyugati mintára megalkotott „Öt cikkelyes esküt” (五箇条の御誓文), amely olyan elveket fogalmazott meg, mint a tanácskozó gyűlések létrehozása, az oktatás előmozdítása és fejlesztése, és a gazdasági jelenlét, és annak erősségének fejlesztési útja (Ebrey & Walthall, 2013).

Az egyik első nagy reform az 1871-es feudális rendszer totális felszámolása volt. A feudális urak által irányított tartományokból prefektúrákat alakítottak ki, amelyek a központi kormány irányítása alatt álltak, mivel a centralizált hatalom könnyebbé tette a reformok lefolytatását. 1871-1873-as „Iwakura-misszió” során Japán a nemzetközi szintén is aktívabb lett, a misszió egyfajta nyitás volt az Egyesült Államok és az európai hatalmak felé. Japán ezen lépésével megmutatta, hogy elkötelezett arra, hogy a nemzetközi közösség aktív része legyen, és ezen kapcsolatok ápolására is készen állt (Hein, 2009).

A Meiji-restauráció egyik legmeghatározóbb mérföldköve az 1889-es Meiji-alkotmány kihirdetése volt, amely létrehozta az alkotmányos monarchiát. A porosz mintára készített alkotmány kimondta, hogy a császár a legfőbb hatalom, ugyanakkor megteremtette a parlamentáris rendszert, a kétkamarás országgyűlést, a kabinetet és meghatározta a miniszterek és a miniszterelnök feladatkörét (Ebrey & Walthall, 2013).

Japán az általa kezdeményezett első kínai-japán háborúból (1894-1895) győztesen került ki, megszerezve Tajvant és a Koreai Császárság számára is megteremtette a függetlenséget. Ennek köszönhetően több régió is a japán érdekszféra részét képezte, a két ország között feszült kapcsolatok alakultak ki (Okamoto, 2023). Az 1902-es angol-japán szövetség és az 1904-1905-ös orosz-japán háborúban aratott győzelem tovább erősítette Japánt, mint katonai

nagyhatalmat a régióban és a nyugati hatalmak is kezdték Japánt elismerni és annak is kezelni. Ezek a sikerek nemcsak Japán területi birtokait bővítették, hanem növelték a nemzeti büszkeséget és megerősítették az ország helyét a globális szintén is (Hosoya, 2023).

Maga az 1904-05-ös orosz-japán háború több szempontból is jelentős volt a szigetország számára, ugyanis ez volt az első olyan konfliktus, amely során egy ázsiai hatalom legyőzött egy európai nagyhatalmat. A háború kimenetele mindkét fél számára fordulópont volt, a harcok során megsemmisülő orosz csendes-óceáni és balti hadiflotta hatalmas veszteségnek számított és a vereségnek az orosz birodalmat érintő nemzetközi következményei is lettek és belső konfliktusok, forrongások indikátorává vált, amely az 1905-ös orosz forradalom képében mutatkozott meg. Japán presztízse világszinten megnőtt és tényleges nagyhatalomként tekintettek rá és többek közt megteremtette a politikai és geopolitikai helyzetet arra, hogy expanzív politikáját az ország folytatni tudja. Az orosz-japán háború során Japán megszerezte a Liaodong-félsziget orosz bérleti jogát, az orosz építésű dél-mandzsúriai vasútvonal ellenőrzését, valamint Szahalin szigetének (Karafuto) déli felét (Hosoya, 2023).

1910-ben Japán formálisan annektálta Koreát, miután évekig növelte nyomását a félsziget felett, ezzel szárazföldi határt is teremtve Kínával. A Taisho-korszakban (1912-1926) Japán tovább folytatta a terjeszkedést, amely leginkább az 1915-ös úgynevezett „huszonegy követelésben”¹ mutatkozott meg, amelyek növelték Japán irányítását kínai területek és a kínai gazdaság felett. Az első világháború alatt Japán a szövetségesek oldalán harcolt, és elfoglalta a csendes-óceáni és kínai német területeket és a német szigeteket. Az 1919-es versailles-i békeszerződés a háború után az elfoglalt területeket Japánnak ítélte, ezzel tovább növelve a regionális dominanciáját az országnak, és bővítve a lehetőségeit a nyersanyagok beszerzésére, biztonságos szállítására (Kawashima, 2023).

Az első világháború során szerzett területek csillapították Japán expanzív politikai érdekeit, az ország 1920-ban mint alapító, csatlakozott a Népszövetséghez, amely szervezetnek alapkonceptiója a háborúk és fegyveres beavatkozások, konfliktusok elkerülése és megakadályozása volt. Az 1922-es washingtoni haditengerészeti szerződés aláírója volt az

---

¹ A Huszonegy követelés (1915. január 18.) során Japán különleges előjogokat követelt Kínától az első világháború alatt. Mivel az európai nagyhatalmak a háború miatt nem tudtak ellenállni, Japán május 7-én ultimátumot adott át, amit Yuan Shikai kínai elnök május 25-én aláírt. A követelések Japán bányászati és vasúti igényeit Shandongban, különleges engedményeket Mandzsúriában, valamint japán-kínai irányítást biztosítottak a Han-Ye-Ping bányászati központ felett. Yuan beleegyezése jelentős japánellenes érzelmeket váltott ki Kínában.

expanzív törekvések ellenére, amely szerződés célja a nagyhatalmak közötti haditengerészeti fegyverkezés korlátozása volt.

Az 1926-ban kezdődő Showa-korszakban a Japán külpolitika agresszívebbé vált. A Mukden-incidens (1931) volt ennek legjobb jele, amit japán katonai tisztviselők szabotázsnek álcáztak, így szolgáltatva *casus belli*-t Mandzsúria lerohanásához, amiből majd a Mandzsukuo-i bábállamot hozták létre. A Népszövetség, mint egy háborút elvető szervezet, reagált az eseményekre, elítélte Japán tetteit, és nyomás alá helyezte az országot annak érdekében, hogy vonuljon ki Mandzsúriából. Mivel a szervezet főként diplomáciai eszközökkel próbálta megfékezni Japánt, és nem alkalmazott közvetlen szankciókat vagy katonai beavatkozást, Japán úgy ítélte meg, hogy a Népszövetség nem lépett fel hatékonyan. Ez a diplomáciai összeférhetetlenség Japán és a Népszövetség között okozta az ország 1933-as kilépését a szervezetből.

A második kínai-japán háború (1937-1945) egy kegyetlen konfliktus volt, amely további bizonyíték volt arra, hogy Japán nem hagy fel imperialista ambícióival. A háborút széleskörű és kegyetlen atrocitások jellemezték, mint például a nankingi mészárlás, amely során japán egységek a nemzetközi jog vagy bármilyen szabály betartása nélkül mészároltak le civileket. Japán a változó politikai és nemzetközi helyzet okán újra pozícionálta magát, és új szövetségesekre talált a náci Németország és a fasiszta Olaszország képében. Az 1940-ben Németországgal és Olaszországgal kötött háromhatalmi egyezmény Japánt csatlakoztatta a második világháborúba a tengelyhatalmak (Axis) oldalán (Kotani, 2023). Japán sikereket ért el több fronton is, majd 1941. december 7-én megtámadta Pearl Harbort, amely az Egyesült Államok belépését eredményezte a szövetségesek oldalán. Ez volt a csendes-óceáni háború kezdete, amely során az ország jelentős előnnyel kezdett, viszont ahogy az idő telt és az Egyesült Államok fokozta jelenlétét a térségben, ez több vesztes összecsapáshoz vezetett Midway-nél, Guadalcanal-nál és a Fülöp-szigetekenél (Moriyama, 2023).

A fordulópont 1945-ben következett be, amikor az Egyesült Államok bevetette az újonnan feltalált tömegpusztító fegyverét, az atombombát, amit Hirosimára és Nagaszakira dobtak le, habár tervezetten Tokióra is dobtak volna, melytől végül elpártoltak. Ezek a támadások, valamint a Szovjetunió hadüzenete Japánnak, az ország feltétel nélküli kapitulációjához vezettek 1945. szeptember 2-án. A háború vége jelentős fordulópontot jelentett Japán történetében, és ez az ország a szövetségesek, elsősorban az Egyesült Államok általi megszálláshoz vezetett (Kusunoki, 2023).

A szigetország történelmi expanziója és a régióban betöltött nagyhatalmi szerepe okán szinte minden szomszédos állammal konfliktusba került, amely konfliktusok utóhatásait mai napig érzékeli gazdasági, geopolitikai és politikai szempontból. A Senkaku/Diaoyu-szigetek miatti feszültségek Kínával, a Kuril-szigetek kérdése Oroszországgal, valamint a Dokdo/Takeshima szigetek feletti vita Dél-Koreával mind-mind olyan problémák, amelyek a japán külpolitikára hatással vannak. A múltbéli expanzív politika hagyatéka okán a szuverenitás kérdése is felvetődik és ezzel együtt gazdasági vonzatai is vannak ezen vitáknak, legyen szó kereskedelmi útvonalak ellenőrzéséről, a nyersanyagok feletti rendelkezésről vagy a halászat kérdéséről.

2.2. A háború utáni Japán és az Alkotmány körüli kérdések

A második világháború vége Japánt a teljes pusztulás állapotába sodorta, mind fizikailag, mind politikailag. Japán feltétel nélkül megadta magát, majd 1945 augusztusában az Egyesült Államok vezette szövetséges hatalmak megszállták az országot és megkezdték a demokratizálási- és reformfolyamatok végrehajtását. A reformok egyik kulcsfontosságú aspektusa egy új alkotmány kidolgozása volt, amelynek fel kellett váltania az 1889-es Meiji Alkotmányt, diktatórikus jellege miatt. Az 1945 és 1947 közötti időszak Japán történetében a drasztikus átalakulás időszaka volt, amit intenzív viták és jelentős változások jellemeztek, leginkább az alkotmány és annak 9. cikkelye körül. Az 1947-ben elfogadott alkotmány hatalmas mérföldkőnek számított, nemcsak Japán belpolitikai helyzetét változtatta meg, hanem jelentős hatással volt nemzetközi kapcsolataira is.

Az 1945. szeptember 2-án a Missouri csatahajón aláírt fegyverszüneti megállapodás értelmében Japán elfogadta a Potsdami Nyilatkozat rendelkezéseit (1945. július 26.). Ezen rendelkezések előírták, hogy Japán fegyveres erőit „teljesen leszereljék” és „engedjék haza őket, hogy békés és termékeny életet élhessenek.” Továbbá megtiltotta Japán számára az olyan iparágak fenntartását, amelyek lehetővé tennék a háborúra való újbóli fegyverkezést.

1945. augusztus 29-én, közvetlenül a kapitulációs ceremónia előtt, Truman elnök tájékoztatta Douglas MacArthur tábornokot, az Egyesült Államok Szövetséges Erők Főparancsnokát (SCAP), hogy az Egyesült Államok egyik végső célja az volt, hogy „biztosítsa, hogy Japán ne váljon ismét fenyegetéssé az Egyesült Államokra vagy a világ békéjére és biztonságára nézve”, ennek értelmében Japánt „teljesen leszerelték és demilitarizálták”. Az Egyesült Államok kijelentette, hogy minden erőfeszítést megtesznek annak érdekében, hogy a japán nép számára világossá váljon, hogy a katonai és haditengerészeti vezetők milyen szerepet

játszottak a nép jelenlegi és jövőbeli szenvedéseiben. Japán nem rendelkezhet hadsereggel, flottával, légierővel, titkos rendőrséggel vagy bármilyen polgári légiközlekedési szervezettel (Kusunoki, 2023).

A MacArthur tábornok által tett javaslatra, miszerint szükség lenne a japán alkotmány reformjára, Kijūrō Shidehara (1872-1951) miniszterelnök 1945 októberében létrehozott egy informális „Alkotmányos Probléma Vizsgálati Bizottságot” (Committee to Investigate Constitutional Problems), amelyet Joji Matsumoto államtitkár vezetett, hogy meghatározzák, „szükséges-e az eddigi alkotmány módosítása, és ha igen, milyen mértékben”.

A bizottság első ülésén egyes tagok arra sürgették a testületet, hogy mivel Japán nem birtokolhat többé fegyvereket, politikailag hatékony gesztusként az alkotmányba be kellene iktatni egy rendelkezést a fegyverek eltörléséről, hogy világossá váljon Japán elkötelezettsége a béke iránt (McNelly, 1962).

1946. január 9-én, Matsumoto bemutatta tervezetét az SCAP Kormányzati Osztályának. A „Matsumoto-tervezet” (Matsumoto Draft) nem volt hivatalos „kormányzati tervezet”, de elég elfogadható volt Shidehara miniszterelnök és kollégái számára ahhoz, hogy tárgyalások alapjául szolgáljon az SCAP-pel.

Matsumoto javasolta többek között, hogy a császár „a fegyveres erők legfelsőbb parancsnoka” legyen. Azonban a fegyveres erők szervezete és békebeli státusza „törvény által” lenne meghatározva. A császár háborút indíthatna és békét köthetne „az országgyűlés tanácsával és jóváhagyásával.” A mindenkori államminiszterek tanácsot és segítséget nyújtanának a császárnak, és minden államügyben felelősek lennének a birodalmi országgyűlésnek. Az államügyekkel kapcsolatos minden törvény, császári rendelet és császári reszkriptum államminiszteri ellenjegyzést igényelne. Ugyanez a rendelkezés vonatkozott volna a fegyveres erők legfelsőbb parancsnokságára vonatkozó rendelkezésekre is. Így, bár a császár fenntartaná a hadsereg legfőbb parancsnokságát, a katonai szervezetre vonatkozó császári előjogok függetlenségét békeidőben a jövőben a katonaság nem használhatná fel arra, hogy a polgári hatalomtól való függetlenségét megalapozza (McNelly, 1962).

Az amerikai javaslat, amelyet „MacArthur-tervezet”-nek (MacArthur Draft) neveznek, 1946 elején készült el és a japán kormány elé került felülvizsgálatra. A MacArthur-tervezet több kulcsfontosságú rendelkezést tartalmazott:

- **Háború elutasítása:** a javaslatban foglaltak szerint az ország kifejezetten elutasítja a háborút és a katonai erő használatát, kivéve önvédelem céljából.
- **A népszuverenitás:** a javaslat hangsúlyozta a népszuverenitást a császár felett, a császárt szimbolikus figurává téve politikai hatalom nélkül.
- **Emberi jogok védelme:** a javaslat széleskörű védelmet nyújtott az egyéni jogoknak és szabadságoknak, tükrözve az amerikai demokratikus értékeket és emberi jogokat.

Február 13-án Whitney tábornok elvitte az amerikai alkotmánytervezetet a japán kabinet tagjainak. Elmondta, hogy a Matsumoto-tervezetet a szövetségesek egyáltalán nem fogadják el, és sürgette a kabinetet, hogy fogadják el az amerikai dokumentumot egy új alkotmány alapjául.

A japán kormány jelentős nyomás alatt állt, hogy elfogadja az amerikai javaslatot, viszont az országon belül jelentős vita folyt az új alkotmány következményeiről. A kritikusok azt állították, hogy a javaslat aláásta Japán szuverenitását és nemzeti identitását. Különösen a 9. cikkely miatt volt forrongás, amelyet a japán önvédelmi képességek korlátozásaként értelmeztek (Hattori, 2021).

Amikor a javasolt alkotmányt az országgyűlésben tárgyalták, a császár szimbolikus szerepe és a háború elutasítása voltak a leginkább vitatott rendelkezések. Nagy aggodalom övezte, hogy a 9. cikkely azt jelentheti, hogy Japán lemond az önvédelem jogáról és eszközeiről. Június 26-án Shigeru Yoshida, Kijürō Shidehara-t követő miniszterelnök az alábbiak szerint magyarázta kormánya álláspontját:

„A háború elutasításáról szóló javaslat nem tagadja közvetlenül az önvédelem jogát. Azonban mivel a 9. cikkely 2. bekezdése nem ismeri el semmilyen katonai erő létezését vagy az állam háborús jogait, mind az önvédelem jogán alapuló háborúk, mind a háborús jogok el lettek utasítva. A közelmúlt háborúja nagyrészt az önvédelem nevében zajlott. Az egyik súlyos gyanú vagy félreértés Japánnal kapcsolatban ma az, hogy Japán veszélyeztetheti a világ békéjét azzal, hogy újra felfegyverkezik és bármikor bosszúháborút indít. Úgy vélem, hogy az első dolog, amit ma meg kell tennünk, az e félreértés helyrehozása, mielőtt bármi mást tennénk. Amikor egy világbéke szervezetet létrehoznak, ha valaki agresszív háborút indít vagy Japánt agresszív szándékkal megszállja, ő a béke ellen elkövetett agresszor lesz. A világ

békeszerető nemzeteinek kötelessége lesz egyesülni és legyőzni ezt az agresszort és ellenséget² (McNelly, 1962). ”

A miniszterelnök nyilatkozatából tisztán kiolvasható volt, hogy a japán kormány hivatalos álláspontja az volt, hogy az önvédelem érdekében történő újrafelfegyverkezés sem volt megengedett a 9. cikkely szerint (McNelly, 1962).

Hitoshi Ashida (1887-1959), aki akkor a Képviselőház Alkotmányos Reform Bizottságának elnöke volt, majd japán miniszterelnöki pozícióját is betöltötte, két módosítást javasolt a háború elutasítására vonatkozó klauzulához, így a 9. cikkely a következőképpen fogalmazódott volna meg:

„A japán nép őszintén törekszik az igazságosságon és renden alapuló nemzetközi békére, és örökre lemond a háborúról, mint a nemzet szuverén jogáról, illetve az erőszakkal való fenyegetésről vagy annak alkalmazásáról, mint a más nemzetekkel való viták rendezésének eszközéről. Az előző bekezdésben foglalt cél elérése érdekében a szárazföldi, tengeri és légi erők, valamint más háborús potenciál soha nem marad fenn. Az állam hadviselő jogát nem ismerik el³ (McNelly, 1962). ”

Ashida célja, ahogy öt évvel később kifejtette, az volt, hogy a háború elutasításáról szóló klauzulát úgy módosítsa, hogy Japán egy napon majd tudjon fegyverkezni önvédelem céljából. A japán kormány végül úgy döntött, hogy minimális változtatásokkal elfogadja MacArthur javaslatát. A javaslatot a japán országgyűlés elé terjesztették, ahol megvitatták és végül néhány módosítással, de elfogadták, így az alkotmány végleges változata 1947. május 3-án lépett hatályba (McNelly, 1962).

Az egyesült szövetséges erők legfontosabb feladata Japán megszállása során az volt, hogy teljesen leszereljék az országot. A japán katonákat és tengerészeket hazaszállították.

---

² Saját fordítás, eredeti szöveg: „The provision of this draft concerning the renunciation of war does not directly deny the right of self-defense. However, since paragraph 2 of Article 9 does not recognize any military force whatsoever or the rights of belligerency of the state, both wars arising from the right of self-defense and the rights of belligerency have been renounced. The recent war was largely fought in the name of self-defense.... One of the serious suspicions or misunderstandings about Japan today is that Japan may endanger world peace by rearming and fighting a war of revenge at any moment. I believe that the first thing we must do today is to correct this misunderstanding before anything else. . . . When a world peace organization is established, if there is someone who starts an aggressive war or someone who invades Japan with aggressive intent, he is an aggressor against the peace. . . . The peace-loving nations of the world will have the obligation to join together and overcome this aggressor and enemy.”

³ Saját fordítás, eredeti szöveg: „Aspiring sincerely to an international peace based on justice and order, the Japanese people, forever, renounce war as a sovereign right of the nation, or the threat or use of force, as a means of settling disputes with other nations. In order to accomplish the aim of the preceding paragraph, land, sea, and air forces, as well as other war potential, will never be maintained. The right of belligerency of the state will not be recognized.”

Mindenféle fegyvert, beleértve a régi szamurájkardokat is, lefoglaltak az amerikai erők. Azokat a gyárakat, amelyek háborús anyagok előállítására voltak képesek, bezárták. Az egyetlen japán kísérleti ciklotront elpusztították. A háborús vezetőket vagy háborús bűnösökként állították bíróság elé (1946-1948), vagy eltávolították őket a közéletből. 1947 júliusában MacArthur tábornok bejelentette, hogy a megszállás olyan alaposan végezte el a feladatát, hogy „Japán egy évszázadon belül nem tudna újrafelfegyverkezni modern háborúra (McNelly, 1962).

Az új alkotmány elfogadása jelentős geopolitikai hatásokat gyakorolt Japánra és az Egyesült Államokkal való kapcsolatára. A háború utáni időszakban a hidegháború kezdete egyre nyilvánvalóbbá tette Japán stratégiai jelentőségét a Csendes-óceánon. Az Egyesült Államok Japánt nélkülözhetetlen szövetségesnek tekintette a kommunizmus elleni küzdelemben Ázsiában.

Az amerikai-japán szövetség a San Franciscó-i szerződés aláírásával 1951 szeptemberében formálódott meg leginkább. Ez a szerződés hivatalosan véget vetett a háborús állapotnak Japán és a szövetséges hatalmak között, valamint meghatározta a háború utáni kapcsolat kereteit Japán és az Egyesült Államok vonatkozásában. A szerződés Japán belépését is kijelölte a nemzetközi közösségbe, szuverén államként. A szerződés több kulcsfontosságú rendelkezést tartalmazott, többek közt azt, hogy Japán hivatalosan elutasítja a háborút nemzetközi viták rendezésének eszközeként, annak érdekében, hogy összhangban álljon az alkotmány 9. cikkelyével. Továbbá a szerződés biztonsági megállapodásokat tartalmazott, amelyek lehetővé tették az Egyesült Államok számára, hogy katonai bázisokat tartson fenn Japánban, megszilárdítva az amerikai katonai jelenlétet a régióban (Treaty, 1952).

A San Franciscó-i szerződés aláírásával Japán továbbá hivatalosan is lemondott minden, a háború folyamán elfoglalt területéről, többek közt a Spratly- és a Paracel-szigetokről, még Formosa szigetéről és a csendes-óceáni szigetokről is ki kellett, hogy vonuljon. A szerződést követően Okinawa és Iwo Jima amerikai igazgatás alá került, ahol a mai napig több tízezer amerikai katona teljesíti szolgálatát (Treaty, 1952).

Továbbá a szerződés megalapozta a gazdasági együttműködést Japán és az Egyesült Államok között, ezzel hozzájárulva Japán helyreállításához és növekedéséhez. A háborús állapot megszűnésével és a megszállás végével Japán szabadabban vehetett részt a nemzetközi kereskedelemben, és gazdasági segílyeket, befektetéseket kaphatott, amelyek kulcsfontosságúak voltak az ország újjáépítéshez és az ezt követő gazdasági fellendüléshez. A

szerződés a háborús jóvátétel és kártérítés kérdéseit is tárgyalta. Japán beleegyezett abba, hogy kártérítést fizet az szövetségeseknek és adott esetben a civileknek és a volt hadifoglyoknak (Treaty, 1952).

2.3. A 9. cikkely kérdése a hidegháborútól az első Abe-kormányig

A második világháborút követően Japánt a szövetséges erők 1952-ig megszállták, ez idő alatt bevezették az új alkotmányt, amit 1947-ben hirdettek ki. Az 1951-ben aláírt és 1952-ben hatályba lépett San Francisco-i békeszerződés hivatalosan is véget vetett Japán megszállásának és visszaállította az ország szuverenitását. A korai miniszterelnökök, mint például Shigeru Yoshida, aki 1948-1954 között szolgált, meghatározó szerepet játszottak a háború utáni Japán politikai arculatának kialakításában. Az elnök meghirdette a „Yoshida-doktrínát”, ami a gazdasági helyreállításra és a katonai profil alacsonyan tartására összpontosított, figyelembe véve az alkotmány szabta kritériumokat (McNelly, 1962).

Az 1955-ben alakult Liberális Demokrata Párt (LDP), amely párt napjainkig uralja a japán politika színterét, jelentős politikai és gazdasági fejlődést biztosított az országnak. Az LDP szorgalmazta a gyors gazdasági növekedést célzó lépéseket és a szoros kapcsolatok további fenntartását az Egyesült Államokkal. Hatoyama Ichiro miniszterelnök (1954-1956) és utódai, köztük Kishi Nobusuke (1957-1960), kezdték megkérdőjelezni a 9. cikkely korlátait, és többször is feszegették annak határait. Nobusuke tagja volt Hideki Tojo kabinetének a második világháború alatt, ezzel egy ellentmondásos karaktere lett és maradt a japán politikai életnek. Miniszterelnöksége alatt arra törekedett, hogy módosítsa az alkotmányt és erősítse Japán védelmi képességeit, tükrözve a pacifista eszmék és a biztonsági aggályok közötti korai feszültségeket, az alkotmány 9. cikkelyét viszont nem értelmezte újra vagy változtatta meg. Miniszterelnökként Nobusuke rosszul kezelte az amerikai-japán biztonsági szerződés 1960-as felülvizsgálatát, ami az 1960-as hatalmas „Anpo-tüntetésekhez” vezetett, amelyek Japán modernkori történelmének legnagyobb tiltakozásai voltak, és amelyek miatt le kellett mondania (Kapur, 2018).

Az 1960-as évek a példátlan gazdasági növekedés időszaka volt, amelyet az ipari bővülés és a technológiai innováció vezérelt, ezt hívjuk a „*Japán csodának*” (Japanese Miracle). Ikeda Hayato (1960-1964) miniszterelnöknek a csodában nagy szerepe volt, bevezette a „jövedelemduplázó” tervét, amelynek célja a japán GDP megduplázása volt, mindössze egy évtized alatt. Az 1964-es tokiói olimpián az ország a nemzetközi szinten is megmutatta a

demokrácia és a gazdasági, de leginkább a technológiai fejlődés melletti elkötelezettségét. Az olimpia többek közt javította a világ országai számára Japán megítélését, és megpróbálta megmutatni a szomszédos államoknak, hogy Japán már nem az az agresszív és veszélyt jelentő állam, ami volt (Dept., 1963).

Viszont a 9. cikkely körüli vita tovább folytatódott, Eisaku Satō miniszterelnök (1964-1972) fenntartotta Japán pacifista álláspontját, miközben összetett biztonsági kérdésekkel is foglalkozott. Kormányzása alatt 1968-ben visszakerült Japánhoz Iwo Jima szigete, majd 1972-ben visszakerült az amerikai ellenőrzés alól Okinawa is. Satō pragmatikus megközelítése fenn tudta tartani Japán védelmi álláspontját anélkül, hogy nyíltan megkérdőjelezte volna a pacifista záradékot (Sarantakes, 1994).

Az 1970-es éveket az 1973-as és 1979-es olajválságok okozta gazdasági fennakadások dominálták, amelyek felszínre hozták Japán gazdasági sebezhetőségét és ezek ösztönözték az energiahatékonyságra és a csúcstechnológiai iparágakra való áttérésre az országot. Politikai szempontból Kakuei Tanaka miniszterelnök (1972-1974) és utódai botrányokkal és gazdasági kihívásokkal szembesültek. Az 1976-os Lockheed-botrány, amely Tanakát is érintette, a korrupció lehetőségét és a politikai instabilitás kérdéseit hozta felszínre.

A détente idején Nakasone Yasuhiro miniszterelnök (1982-1987) látogatása a Yasukuni szentélybe döbbenetet és haragot váltott ki, jellemzően a szomszédos, a második világháború alatt japán megszállás alatt álló országokból és kormányaikból. Nakasone kormánya több lépést is tett a védelmi kiadások növelésére és Japán nemzetközi szerepének megerősítésére, tükrözve a 9. cikkely körüli folyamatos feszültségeket. Nakasone megpróbálta emelni a védelmi kiadások felső határát, amely a GDP 1%-ában lett meghatározva.

A japán gazdaságot a hirtelen fejlődés és a stabil gazdasági növekedés után egy egyre növekvő gazdasági buborék torzította, ami a spekulatív befektetések, ingatlan- és részvénytőzsi árak robbanásszerű növekedéséhez vezetett. A látszólagos jóléti időszak hirtelen véget ért az 1990-es évek elején, amikor a buborék kipukkadt, és egy elhúzódó gazdasági stagnációhoz vezetett, amelyet „elveszett évtizedként” (Lost Decade) jellemeznek a közgazdászok. Az összeomlás széles körű csődöket, bankválságot és deflációt eredményezett, jelentős hatást gyakorolva Japán gazdasági teljesítményére (Mizobata, 2011).

Az 1990-es években, mint ahogy a világpolitika, úgy a japán politikai színtér is átalakulóban volt. A gazdasági válság aláásta a közbizalmat az LDP iránt, ami az 1990-es években rövid életű koalíciós kormányok sorozatához vezetett.

A miniszterelnökök, mint Miyazawa Kiichi (1991-1993) és Murayama Tomiichi (1994-1996) a gazdasági helyreállítás és a politikai instabilitás kezelésének nehéz feladatával szembesültek, amit nehezen, vagy sehogy sem tudtak megoldani, enyhíteni.

Az 1991-es öbölháború jelentős fordulópont volt az ország és önvédelmi egységeinek életében és azok fejlődésében. Japán pénzügyi hozzájárulása a háborús erőfeszítésekhez a katonai támogatás helyett újonnan ismét felhozta a 9. cikkely által meghatározott korlátokat. Az effajta „beavatkozás” felvetette a kérdést az ország nemzetközi biztonság kérdéskörében játszott szerepéről és a pacifista alkotmány újraértelmezésének feltételezett szükségességéről. Kaifu Toshiki miniszterelnök (1989-1991) és utódai leginkább ezen kérdésekkel kellett, hogy foglalkozzanak, a belső stabilitás és a kollektív biztonság megteremtésének és megőrzésének érdekében (Akimoto, 2022).

Az 1990-es években az ország ENSZ békefenntartó missziókban való részvétele, megfontolt és óvatos jogi és politikai manőverezést igényelt, hogy összhangban legyen minden lépés a 9. cikkellyel. A békemissziókban való részvétel ismét felhozta a jogi határok kérdését a missziók és az alkotmány között, a 9. cikkellyel kapcsolatos diszkurzusok megkezdődtek annak érdekében, hogy lehetővé tegyék az Önvédelmi Erők részvételét nem harci szerepkörben külföldön, ezzel is gyakorlatot és tapasztalatot szerezve, fenntartva az önvédelmi képességeket (Miura, 2024).

A 2000-es évek elején Junichiro Koizumi miniszterelnök (2001-2006) kormányzása alatt az eddigi stagnációt felváltotta egy fokozatos növekvő gazdasági fellendülés. Koizumi legfőbb céljául tűzte ki a gazdaság élénkítését, amelyet strukturális reformok végrehajtásával próbált elérni. Ezek közé tartozott a Japán Posta privatizálása és különféle deregulációk (Buszynski, 2006).

Koizumi miniszterelnöksége alatt, különösen a 2001. szeptember 11-i terrortámadások után, Japán bővítette a JSDF külföldi misszióit. Ezek a missziók az erőszak bevetése nélkül teljesíthető missziókat foglaltak magukba, mint például az iraki háború utáni újjáépítési feladatok, a Japán Önvédelmi Erők (JSDF) bevetése az Indiai-óceánon, hogy támogassák az „Enduring Freedom” hadműveletet, valamint a nemzetközi kalózkodás elleni küzdelemben való részvétel az Ádeni-öbölben (Liff, 2017). A 2001. szeptember 11-i terrortámadás alapjaiban megváltoztatta meg a Japán biztonságpolitikát, pont úgy, mint az egész világon minden országét. Japán szinte azonnal kifejezte szolidaritását az Egyesült Államokkal, majd 2001 októberében elfogadta a terrorizmus elleni különleges intézkedési törvényt, amely

lehetővé tette az SDF számára, hogy logisztikai támogatást nyújtsanak az Egyesült Államok által vezetett afganisztáni műveletekhez (Oros, 2017).

Az elnök mandátuma alatt a 9. cikkely körüli vita tovább éleződött. Koizumi támogatta annak átértelmezését vagy módosítását annak érdekében, hogy Japán proaktívabb szerepet tudjon betölteni a nemzetközi biztonság terén és hogy annak aktív és produktív szereplője legyen az ország. Álláspontját különösen a regionális biztonsági fenyegetések, például Észak-Korea nukleáris programja miatti növekvő aggodalmak befolyásolták. A kollektív önvédelem fogalma, amely lehetővé tenné Japán számára szövetségei védelmét, ekkor fogalmazódott meg és szinte rögtön központi kérdéssé vált. A kollektív önvédelmet pártolók szerint ez szükséges lépés lenne Japán biztonságának megőrzéséhez, egy egyre ingatagabb régióban, míg az ezt ellenzők a 9. cikkely pacifista elveinek megsértését látták benne. Koizumi azon kísérletei, hogy alkotmánymódosítást érjen el, jelentős ellenállásba, jogi és politikai akadályokba ütköztek, így erőfeszítése ellenére az elnök nem tudott az alkotmány kapcsán sikereket elérni (Buszynski, 2006).

Koizumi után Shinzo Abe első hivatali ideje alatt (2006-2007) folytatták az alkotmánymódosítás szorgalmazását. Abe, aki a biztonságpolitika szilárd támogatója, arra törekedett, hogy újradefiniálja Japán katonai szerepét mind a nemzetközi szinten, mind a régióban. Abe kormánya a 9. cikkely újraértelmezését javasolta a kollektív önvédelem és a nagyobb katonai rugalmasság érdekében. Az elnök erőfeszítései az alkotmánymódosítás előkészítésére összpontosultak, beleértve a 2007-ben elfogadott Népszavazási Törvényt (国民投票). Ez a törvény meghatározta az alkotmánymódosítási javaslatok népszavazásra bocsátásának eljárását Japánban. Abe ezen lépése eddig nem tapasztalt jelenség volt, mivel a háború utáni béke alkotmánya soha nem lett módosítva, és a módosítási folyamat sem volt világosan meghatározva. A törvény kimondta, hogy az alkotmánymódosítási javaslatok először a parlament mindkét házában kétharmados többséget kell, hogy kapjanak, majd egy népszavazásra kell bocsátani őket, ahol a módosításhoz a szavazók többségének támogatását kell elnyerni (Liff, 2017).

Azonban az LDP-nek nem volt meg a szükséges kétharmados többsége az országgyűlés mindkét házában ahhoz, hogy alkotmánymódosítás kezdeményezzen, emellett jelentős volt a társadalmi ellenállás az alkotmány pacifista záradékának módosításával szemben. Abe csökkenő népszerűsége, részben belpolitikai problémák és botrányok miatt, 2007 szeptemberében lemondásához vezetett, mielőtt jelentős előrelépést tudott volna elérni ebben

a kérdésben és csak második miniszterelnöki ciklusa alatt, 2012-ben tudott komolyabb sikert elérni az alkotmány és annak 9. cikkelye kapcsán (Liff, 2017).

3. FOKOZÓDIK A FESZÜLTÉG

A második világháborút követően Japán az Egyesült Államok szövetségesevé, és így kulcsszereplővé vált a szovjet és kínai befolyás ellensúlyozásában. A hidegháború alatt az ország számos jelentős gazdasági és diplomáciai fejleményt élt meg, amelyek meghatározták a régió geopolitikai helyzetét és Japán világgazdasági szerepét. A hidegháború idején a vitatott szigetek stratégiai szerepe kiemelkedően fontos volt, különösen az Egyesült Államok számára, amely Japánt központi bázisként használta Kelet-Ázsiában.

3.1. A hidegháború és annak hatása Japánra

Az 1950 és 1980-as évek közötti, Japán csodaként definiált időszakban a gyors iparosodás és a technológiai fejlesztések révén Japán a világ második legnagyobb gazdaságává nőtte ki magát (Yoshino & Taghizadeh-Hesary, 2015). Ennek a fejlődésnek az alapját az állami támogatás, az exportorientált ipar és a szoros állami-üzleti szektorok közötti kapcsolatok jelentették. Japán a „kelet-ázsiai modell” egyik legsikeresebb példájává vált, amely a térség más országai, például Kína, Dél-Korea és Tajvan számára is követendő mintát jelentett. Ebben az időszakban a japán GDP évente 10%-kal nőtt és ez a tény, hiába beszélhettünk szövetséges hatalmakról, többször is témává vált az Egyesült Államokban, megjelent az aggodalom, hogy Japán átveheti gazdasági értelemben Washington vezető szerepét, amely potenciális lehetőség elkerülésének érdekében az USA tarifákat vezetett be az ország ellen, így megállítva annak frenetikus fejlődését (Shinichi, 2018).

A hidegháború proxy háborúi, különösen a koreai háború (1950-1953) és a vietnámi háború (1955-1975), közvetlen hatással voltak Japánra és leginkább annak gazdaságára. A koreai háború idején az ország gazdasága fellendült, köszönhetően annak, hogy az Egyesült Államok a háborúhoz szükséges ellátmányok nagy részét Japánból szerezte be vagy a fő szigeteket használták transzfer-állomásként. Annak ellenére, hogy a vietnámi háború alatt Japán hivatalosan semleges maradt, az ország kikötőit és bázisait a szigetek az amerikai hadsereg használta, ami Japánon belül többször eredményezett tüntetéseket és csak tovább szította az ellenszenvet az amerikaiakkal szemben. Japán belpolitikai légköre egyre inkább a „békepolitika” támogatására és annak megtartására épült, és a vietnámi háborúval szembeni ellenállás kifejeződött a japán társadalom különböző rétegeiben, különösen diákmozgalmak és a munkásmozgalmak képében (Shinichi, 2018).

Ebben az időszakban az ország gazdasági jelentőségének növekedésével Japán a diplomáciai kapcsolataira is jobban tudott fókuszálni. Az USA és Kína közötti 1972-es diplomáciai nyitás

után Japán is rendezte kapcsolatait Kínával, a második világháború után először. Kakuei Tanaka japán miniszterelnök 1972 szeptemberében ellátogatott Pekingbe, ahol aláírták a diplomáciai kapcsolatok helyreállításáról szóló megállapodást. Kakuei ezen cselekedete geostratégiájának egyik legnagyobb lépése volt, azzal, hogy a két ország rendezte diplomáciai viszonyukat, Japán hivatalosan is elismerte a Kínai Népköztársaságot a nemzetközi közösség részeként, Tajvannal szemben. Ugyanebben az időszakban Japán az ASEAN (Association of Southeast Asian Nations) elkötelezett támogatója volt, amelyet 1967-ben alapítottak Indonézia, Malajzia, a Fülöp-szigetek, Szingapúr és Thaiföld részvételével. Az ASEAN Japán számára megteremtette azt a platformot, ahol az ország az újonnan elő állított termékeit gyorsabban tudta a viszonylag friss vagy akár az addig „üres” piacokra bevezettetni és a „hasznos gondolkodású országok számára” (Like minded partners) pénzügyi támogatást is nyújtottak a gazdasági és a politikai összefonódás érdekében. Az ASEAN a hidegháború során Japán számára kiváló színteret nyújtott arra, hogy a stabilitás és a prosperitás szószólójává váljon Dél-Kelet Ázsiában is (Inoue, 2023).

Az idő haladtával a szovjet-amerikai viszony enyhülése, Mihail Gorbacsov reformjai és a fegyverkorlátozási megállapodások új lehetőségeknek nyitottak utat a nemzetközi kapcsolatokban és a nemzetközi gazdaságban. Japán az enyhülési folyamatok haszonélvezője volt, mivel ezek csökkentették a régióban fennálló katonai feszültségeket, és felvetette a Kuril-szigetek körüli viták rendezésének lehetőségét is Japán és a Szovjetunió között, amely a legfőbb akadályt jelentette a két ország kapcsolatában. A szigeteket mind Japán, mind a mai Oroszország magának titulálja és a Japán főszigetekhez való közelségük miatt stratégiai fontosságuk nem elvetendő. Habár a détante idején volt lehetőség és lépéseket is tettek a felek a vita rendezésére, de tényleges eredmény nem született (Shinichi, 2018).

Az enyhülés látszólag megteremtette a lehetőséget a katonai feszültségek enyhítésére a régióban és felvetette a párbeszéd lehetőségét is, viszont Japán és Észak-Korea kapcsolataira ez nem volt igaz. A két ország közti kapcsolat a détante idején semmit sem változott, csak rosszabb lett, Kim Il Sung felvetése, miszerint az országnak megkéne fontolnia az atomfegyver fejlesztését a „Juche” ideológia szerinti önvédelem és az ország önvédelmének érdekében, csak tovább rontotta az esélyeket a kapcsolatok békés rendezésére. Az időszakban nem volt ritka, hogy az észak-koreai rezsim elrabolt japán állampolgárokat, váltságdíj reményében vagy bármilyen pénzügyi segítségért cserébe.

A vasfüggöny és a Szovjetunió széthullása utáni időszakban Japánra nagyobb nyomás nehezedett, annak érdekében, hogy aktívabb szerepet vállaljon a nemzetközi biztonság megteremtésében és annak megtartásában. A hidegháború vége Japán számára egyszerre hozott lehetőségeket és kihívásokat. Annak ellenére, hogy a szovjet fenyegetés megszűnt és új gazdasági lehetőségek, piacok nyíltak meg, Japánnak újra kellett definiálnia szerepét egy olyan világban és szituációban, ahol a biztonsági kihívások továbbra is fennálltak és olykor enyhülni sem látszódtak. Az ország kapcsolata az Amerikai Egyesült Államokkal továbbra is kulcsfontosságú maradt a Japán kül- és biztonságpolitika számára, viszont egy rohamosan változó világban gyorsan és megfontoltan kellett átdefiniálni a stratégiákat, a jogi és alkotmányos keretek közt.

3.2. Japán az unipoláris világtrenden belül, Kína érkezése

A Szovjetunió összeomlása alapvető átalakulást hozott a globális geopolitika világában, az esemény teret engedett az unipoláris momentum kialakulásához, mely világtrendi momentum megkérdőjelezhetetlen vezetője és őrzője az Amerikai Egyesült Államok lett. Japán számára ez az átmenet jelentősen befolyásolta külpolitikáját, gazdasági stratégiáit és biztonsági helyzetét. A hidegháború utáni időszak kezdetben lehetőségeket kínált Japánnak a gazdasági növekedésre, de Kína gyors felemelkedése, a regionális és globális feszültségek és összecsapások számának növekedése, továbbá a Japán gazdasági stagnálása hamar robosztus kihívások elé állították az ország vezetőit. Japán válasza ezekre a kihívásokra fokozatosan változott, a kezdeti alacsony katonai jelenlét fenntartásából egyre határozottabb és proaktívabb megközelítésre változott, különösen Shinzo Abe vezetése alatt (Vidal & Pelegrín, 2018).

Az 1980-as évek gazdasági fellendülése globális gazdasági vezető hatalommá tette Japánt, de az 1991-es ingatlanpiaci buborék kipukkanása az úgynevezett „elveszett évtizedhez” vezetett, ami a mai napig érezteti hatását, leginkább a stagnáció miatt (Yoshino & Taghizadeh-Hesary, 2015). A Szovjetunió megszűnésével Japán a jelentős katonai bővítésnek szükségességét nem érezte, mivel az eddigi legerősebb katonai hatalom megszűnt szomszédságában, így továbbra is, az Egyesült Államokkal fennálló szövetségére hagyatkozott, biztonsága fenntartásának érdekében. Azonban hamar új külső fenyegetések jelentek meg. Észak-Korea nukleáris ambíciói sürgető és egyre növekvő problémává váltak, miután a rezsim 1993 márciusában kilépett a Nukleáris fegyverek elterjedésének megakadályozásáról szóló, úgynevezett Atomsorompó Egyezményből (Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear

Weapons) (Katzenstein & Rouse, 1993). Az 1994-es első észak-koreai nukleáris válság intő jelként hatott a környező országok számára, ezzel Japán számára újra felmerült az a veszély, hogy egy atom hatalom, amely agresszív és nem hajlandó a párbeszédre, fenyegetse biztonságát. Ezzel párhuzamosan a kínai gyors gazdasági növekedés, amit Deng Xiaoping piaci reformjai indítottak meg, elkezdte megváltoztatni a regionális erőegyensúlyt, egyelőre csak gazdaságilag, mivel a kínai hadsereg közel sem volt bevethető állapotban, amit az 1979-es kínai-vietnámi háború menete is alátámasztott. Az 1990-es évek végére Kína gazdasága folyamatosan 8% feletti ütemben bővült, míg a Japán gazdaság stagnálása továbbra is fennállt a válság következményeként. Ezek az események hamar előrevetítették az ország számára azokat a geostratégiai kihívásokat, amikkel a Japán politikának a következő évtizedekben szembe kell néznie (Singh, 2020).

A 2000-es évek elején a kelet-ázsiai geopolitika drasztikus változásokon ment keresztül, többnyire a kínai gazdaság rohamos fejlődésének köszönhetően. Kína 2001-es csatlakozása a Kereskedelmi Világszervezet (WTO) tovább integrálta az országot a globális ellátási láncokba, ezzel becsatornázva azt a világkereskedelem további részeire. Japánt sokkhatásként érve, 2010-re Kína megelőzte gazdaságát, a világ második legnagyobbjává válva (Vörös & Horváth, 2024). Ez a gazdasági fordulópont több szemponttól is megrengette a japán politikát, a gazdasági kudarc rámutatott Japán stagnáló, majd csökkenő gazdasági befolyására Kína gyors felemelkedésével szemben a térségben, majd a világon (Ebrey & Walthall, 2013). A gazdasági növekedéssel párhuzamosan Kína egyre határozottabb külpolitikát kezdett követni, ami diplomáciai összecsapásokhoz, olykor fizikális összecsapásokhoz is vezetett, leginkább a Kelet-kínai- és a Dél-kínai-tengeren. A Senkaku/Diaoyu-szigetekkel kapcsolatos területi viták kiemelt gócponttá váltak Japán és Kína között, a 2010-es évben pedig csak tovább éleződtek a nézeteltérések. A kínai tengerészeti kapacitások és katonai kapacitások növekedésével az ország bátrabban tört be japán vizekre (Vidal & Pelegrín, 2018). A növekvő kínai gazdaság rámutatott arra, hogy a Kínai Népköztársaságnak lehetősége (és vélhetően) igénye lesz a hadászati reformok végrehajtására. Az említett területi viták mellett az egyik legkiemelkedőbb a Kínai Köztársaság és a Kínai Népköztársaság közötti, 1949 óta tartó „álló háború” Formosa szigetért, Tajvanért – ez a konfliktus Japán és világkereskedelmi szempontból sem elhanyagolható (Singh, 2020).

Észak-Korea egyre bővülő nukleáris és rakéta programja újabb szintekre emelte a regionális aggodalmakat és a biztonság és stabilitás kérdése mindennapos témává vált mind Japánban mind Dél-Koreában. A 2006-os és 2009-es nukleáris kísérletek, valamint a gyakori

rakétakilövések nyomatékossítottak, hogy Japánnak fejlesztenie és bővítenie kell a lehető legmodernebb és leghatékonyabb eszközökkel a védelmi képességeit és országának légvédelmi erejét és elhárító képességét. Az Egyesült Államok továbbra is kulcsfontosságú partner maradt, a japán-amerikai szövetség továbbra is Japán biztonsági stratégiájának alapját képezte mivel Japánt és Dél-Koreát is az Egyesült Államok nukleáris ernyője védi, viszont a távolság, még az amerikai hadsereg és haditengerészet jelenléte mellett is felvetette az effektív önvédelem kérdését. Az 1997-es felülvizsgált amerikai-japán védelmi irányelvek tovább erősítették a két ország közötti együttműködést, a közös hadgyakorlatokkal és a biztonsági garanciákkal. 1999-ben a „Vicinity Area Incidents Act” és az önvédelmi erőkkal kapcsolatos törvény módosítása lehetővé tette a kooperatív katonai fellépést vészhelyzetekben, továbbá az 1992-es Nemzetközi Békeegytműködési Törvény lehetővé tette az SDF erők külföldi ENSZ békefenntartó műveletekben való részvételét (Kliman, 2006).

Ezen kihívások közepette Japán új partnerségek kiépítésére törekedett. Az Egyesült Államokkal, Indiával és Ausztráliával közösen létrejövő Négyoldalú Biztonsági Párbeszéd (QUAD) ötlete először 2007-ben merült fel, ez a kezdeményezés tükrözte azt a közös érdeket, miszerint ellensúlyozni kell a növekvő kínai befolyást, miközben a morális értékrend nem változik, és a közös értékek mentén való együttműködés eredményessége is szerepet kapott. Bár a kezdeti QUAD-megbeszélések nem voltak meghatározóak, viszont alapot és egy kommunikációs felületet teremtettek a jövőbeli együttműködéshez. Japán emellett több lépést is tett az ASEAN-nal és más regionális szervezetekkel való kooperáció erősítése érdekében, mivel ezek létfontosságú partnerek voltak az ázsiai-csendes-óceáni térség biztonsági és gazdasági stabilitásának fenntartásában (Klemensits, 2024).

Shinzo Abe 2012-es visszatérése a hatalomba sorsdöntő volt. Abe második miniszterelnöki ciklusában számos jelentős lépését hajtotta végre, legyen az gazdasági vagy védelempolitikai jellegű. Az elnök legfontosabb célja Japán biztonságának és gazdasági ellenálló képességének növelése volt a szintén növekvő regionális kihívásokkal szemben. Abe programjának középpontjában továbbra is az alkotmány 9. cikkelyének újraértelmezése állt, annak érdekében, hogy az ország megfelelően tudjon reagálni és a megfelelő lépéseket tudja majd megtenni az egzisztenciájának a megtartása érdekében. 2014 júliusában az Abe kabinet jóváhagyta azt a határozatot, amely újra értelmezte a 9. cikkelyt, lehetővé téve Japán számára a kollektív önvédelem jogának gyakorlását, amely lépés lehetővé tette Japán számára szövetségesei megvédését akkor is, ha Japán közvetlenül nem érintett a konfliktusban. Az

alkotmány átértelmezése a szomszédos országokban ellenszenvet és tiltakozásokat váltott ki, leginkább a történelmi múlt miatt, és az sem segített a helyzeten, hogy a világban zajló háborúk sem csendesedtek (Richter, 2016).

Az elnök, ismerve a regionális stabilitás fontosságát a kínai térnyeréssel szemben, 2016-ban bejelentette a "Szabad és Nyitott Indo-csendes-óceáni" (Free and Open Indo-Pacific/FOIP) stratégiáját. A FOIP célja a szabályokon és a nemzetközi jogon alapuló rend, a szabad hajózás és a nemzetközi jog tiszteletben tartásának előmozdítása volt az Indo-csendes-óceáni térségben. A stratégia leginkább egy válaszlépés volt a 2013-ban hirdetett kínai „Egy Övezet, Egy Út” (Belt and Road Initiative/BRI) kezdeményezésre. Japán csendes-óceáni stratégiája többnyire Kína befolyásának ellensúlyozására jött létre, annak érdekében, hogy fokozza a gazdasági együttműködést és élénkítse a gazdaságot az infrastrukturális beruházásokkal. A megközelítés biztonsági együttműködést is magában foglalt az egész indo-csendes-óceáni térség országaival, különösen az ASEAN-on belüli országokkal kapcsolatban. További kezdeményezéseket is létrehoztak a BRI ellensúlyozásának érdekében, például a 2015-ben elindított „Minőségi Infrastruktúra Partnerséget” (Partnership for Quality Infrastructure/PQI), aminek célja az volt, hogy Ázsia-szerte kiváló minőségű infrastrukturális beruházásokat kínáljon, hangsúlyozva az átláthatóságot, a fenntarthatóságot és figyelem előtt tartva a helyi gazdasági prosperitást, ezzel lendületet adva az együttműködés elmélyítésének. A program az átláthatósággal és a demokratikus jellemekkel azt sugallta, hogy megbízhatóbb, mint a kínai BRI, ami kapcsán fennáll az eladósodás és az adósság csapda veszélye (Yoshimatsu, 2020).

A kínai gazdaság és katonai jelenlét ellensúlyozása kapcsán India egy megbízható partnere Japánnak. A két ország közötti kapcsolatok jelentősen javultak az Abe kabinet alatt. A 2006-ban, Abe első ciklusa alatt megkötött India-Japán Stratégiai és Globális Partnerség (India-Japan Strategic and Global Partnership) többszörösen növelte az együttműködést a két ország között. Ez a partnerség tovább fejlődött a 2010-es években, amikor mindkét ország felismerte a stabil és többpólusú indo-csendes-óceáni térség fenntartásának fontosságát. India továbbá kulcsszereplője a QUAD-nak, az ellátási láncok szerepe és a tengeri útvonalak védelme és azok biztonságos fenntartása India nélkül nem lenne biztosítható. Az Abe kormány szószólója volt a védelem és a biztonsági együttműködés további elmélyítésének Indiával, beleértve a közös haditengerészeti gyakorlatokat vagy légi gyakorlatokat is (Háda, 2024).

Kína további fejlődése majd a „világ gyárává” válása gyökeresen átalakította a globális kereskedelmet, ezáltal számos japán vállalat Kínába helyezte át termelését, többnyire az

alacsonyabb bérigények miatt. Habár Japán már az 1970-es években telepített cégeket Kínába, leginkább a déli régiókba, a 2010-es években ezen cégek száma megsokszorozódott. A cégek és ezzel a gyártás vagy termelés kihelyezése rámutatott a gazdasági sebezhetőségre is, amit Japán magának teremtett, ezen döntések eredményét leginkább akkor lehetett érezni mikor a két ország között nézeteltérés alakult ki. A kormányzat, felismerve a kínai gyártástól való túlzott függés kockázatait, diverzifikálni kezdte ellátási láncait délkelet-ázsiai beruházásokkal és olyan regionális kereskedelmi megállapodások megkötésével, mint a 2017-ben létrejött Átfogó és Progresszív Csendes-óceáni Partnerségi Megállapodás (Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership/CPTPP), amelyet Japán vitt tovább, miután az Egyesült Államok kilépett az eredetileg TPP-nek (Trans-Pacific Partnership) nevezett regionális tervből (Singh, 2020).

3.3. Az Abe korszak lényegi döntései

Shinzo Abe 2012-20 közötti kormányzásának legnagyobb nemzetközi visszhangot kapó cselekedete a japán alkotmány 9. cikkelyének újraértelmezése vagy módosítása volt, amely, ha nem is teljesen, de részlegesen megváltoztatta Japán biztonságpolitikai hozzáállását a régióban. Abe ezen törekvését a kínai gazdaság drasztikus növekedése, Észak-Korea rakétaprogramjai és a világrend átalakulása nyomatékosította. Az elnök legfőbb érdeke az volt, hogy modernizálja Japán védelmi képességeit, valamint az ország gazdaságát a digitalizáció korának megfelelően és hogy az országnak egy újra növekvő gazdaságot teremtsen, továbbá, hogy a Japán fejlett technológia továbbra is világszinten jelentős és kiemelkedő maradjon.

2014. április 1-jén Shinzo Abe miniszterelnök kormánya a 2013. december 17-én elfogadott Nemzeti Biztonsági Stratégia irányelveinek megfelelően a védelmi eszközök transzferéről szóló három alapelv (防衛装備移転三原則) alapján megszüntette a fegyver kivitel teljes tilalmát. Az 1967-ben elfogadott törvény megfogalmazott három olyan alapelvet, amely azokkal a helyzetekkel foglalkozott, amelyekben nem lehet fegyvereket exportálni Japánból. A három alapelv szerint a fegyverexport nem lehetséges a következő országokkal, mint például:

- A kommunista blokk országaiba,
- az Egyesült Nemzetek Biztonsági Tanácsának határozatai alapján fegyver kivitel-embargó alatt álló országokba,

- olyan országok, amelyek nemzetközi konfliktusokban érintettek vagy valószínűleg érintettek lesznek (Fackler, 2014).

Az Abe kabinet 2015. szeptember 19-én elfogadott egy törvényt, amit a nyilvánosság némi ellenállása ellenére, lehetővé teszi, hogy az ország önvédelmi erői részt vegyenek külföldi konfliktusokban, felborítva a korábbi, csak önvédelmi célú harcokat folytató politikát. Mivel a japán alkotmány csak önvédelmi céllal való fellépést tesz lehetővé, az újraértelmezett megközelítés viszont *megengedi*, hogy a hadsereg a tengerentúlon „kollektív önvédelem” céljából léphessen fel a szövetségesek érdekében. A törvény 2016. március 29-én lépett hatályba (Richter, 2016).

Abe emellett Japán védelmi képességeinek bővítésére összpontosított a védelmi költségvetés növelésével és fejlett katonai rendszerekbe történő befektetéssel, mint például az Aegis Ashore és az F-35 vadászgépek megvásárlása (Childs, 2023). Ezek az intézkedések különösen kritikusak voltak, mivel Kína egyre nagyobb magabiztossággal lépett fel a Kelet- és Dél-kínai-tengereken. A Senkaku/Diaoyu-szigetek körüli vita folyamatos forrása a két ország közti feszültségeknek, Kína rendszeresen küldi parti őrségének hajóit és repülőgépeket a japán felségvizekre. Noha Japán és Kína széleskörű gazdasági kapcsolatokat ápolnak, a politikai viszonyukat a bizalmatlanság és a kétely jellemzi. Annak ellenére, hogy a felek politikai vezetői többször is találkoznak csúcstalálkozóik során különféle párbeszédet folytatva, Abe következetesen ellenezte Kína területi követeléseit és a tényt, hogy Kína Japán felségvizekre hatoljon be (Ward & Koshino, 2023).

Abe kormányzása alatt a Japán és Dél-Korea közötti kapcsolatok továbbra is ellentmondásosak voltak, elsősorban a történelmi sérelmek, Japán gyarmati uralma és háborús cselekedetei miatt, ideértve a "Vígasz nők" (Comfort Women) kérdését is. Ezen viták száma az Abe kabinet alatt csak sokszorozódott, különösen a dél-koreai legfelsőbb bíróság 2018-as döntése után, amely szerint japán vállalatoknak kártérítést kell fizetniük a háború során kényszermunkára besorozott emberek és családjaik számára. Válaszul Japán exportkorlátozásokat vezetett be kulcsfontosságú nyersanyagokra és szolgáltatásokra, olyan anyagokat korlátoztak, amikre a dél-koreai vállalatoknak leginkább szüksége volt. Az Abe kabinet ezen döntése kereskedelmi és diplomáciai patthelyzethez vezetett. A diplomáciai és a történelmi múlton alapuló nézeteltérések mellett a két ország fenntartott egy minimális szintű biztonsági együttműködést és bárbeszédet, felismerve az Észak-Korea által jelentett

fenyegetést mind a két állam számára, és az Egyesült Államokkal való háromoldalú koordináció fontosságát a térségben, ellensúlyozni próbálva a kínai befolyást (Lim, 2018).

Abe elhíresült gazdasági reformprogramját, az „Abecomics”-t, 2013-ban hirdette meg. A gazdaságot élénkítő programja „három nyílon” (Three Arrows), irányon alapult:

- monetáris lazítás a japán jegybank részéről,
- fiskális ösztönzés a kormányzati kiadásokon keresztül,
- és strukturális reformok.

Ezen program célja Japán stagnáló gazdaságának felrázása volt. Abe a gazdaság felrázását a pénzkínálat bővítésével, a kormányzati kiadások növelésével és a munkaerő-piaci és szabályozási reformok végrehajtásával kívánta elérni. Az „Abenomics” kezdetben sikereket ért el a részvényárak emelésében, a jen gyengítésében az export előmozdítása érdekében és a mérsékelt gazdasági növekedés előidézésében. Azonban a strukturális reformok, különösen a munkaerőpiac és a vállalatirányítás területén, nem hozták meg a várt eredményt. Annak ellenére, hogy a nők részvételének növelésére (Womenomics) és a mezőgazdasági szektor liberalizálására törekedett, Japán demográfiai hanyatlása és magas adósságai komoly akadályok maradtak (The Government of Japan, 2014). Az Abenomics csak részben bizonyult sikeresnek, bár stabilizálta a gazdaságot és javította a foglalkoztatási rátát, nem tudta megvalósítani azt a hosszú távú átalakulást, amelyet meghozta volna a stabil gazdasági növekedést az ország számára (Akimoto, 2022).

Abe politikai programjára nagy hatást gyakoroltak konzervatív frakciók és érdekkörök, mint a „Nippon Kaigi” vagy az „Egyesítési Egyház” (Unification Church). A Nippon Kaigi egy nacionalista szervezet, amely a japán háborús történelem revizionista szemléletét, a hagyományos értékek visszaállítását és az alkotmányos változtatásokat szorgalmazza, beleértve a 9. cikkely módosítását is. Abe tagja és támogatója volt a Nippon Kaigi-nek, mint ahogy több kormányminiszter és volt államfő is. A Nippon Kaigi befolyása érzékelhető volt az elnök számos cselekedetén, a történelemkönyvek felülvizsgálatán, a hazafias oktatás támogatásán és a pacifizmustól való elforduláson is, egy erősebb védelmi politika felé fordítva Japánt. Az Egyesítési Egyház és a Japánt kormányzó Liberális Demokrata Párt közötti kapcsolat kérdéseket vetett fel és vet fel a mai napig azzal kapcsolatban, hogy e csoportok milyen mértékben befolyásolták a kormányzati politikákat, különösen az oktatás, a családi értékek és a nemzetbiztonság terén (Oros, 2017).

Egy másik fontos fejlemény az Ausztráliával való kapcsolatokat érintette 2010 és 2016 között. Ausztrália új tengeralattjáróflotta fejlesztésébe kezdett Tony Abbott miniszterelnöksége alatt, felváltva az előregedő flottát (a Collins-osztályú tengeralattjárókat). Abbott első külföldi látogatása során Japánt Ausztrália "legjobb barátjaként" említette Ázsiában, ami jól tükrözi, hogy sikerült jó kapcsolatokat kialakítania a japán elnökkel. Abbott a japán Soryu-osztályon alapuló, Japánban tervezett és épített tengeralattjárókat akart vásárolni. Az ausztrál elnök szerint egy japán gyártmányú tengeralattjáró megszerzése megszilárdítaná a Japánnal való kvázi szövetséget az USA-val fennálló háromoldalú kapcsolatban belül. Az Ausztrál Liberális párt követelte, hogy tengeralattjáró-szerződésre nyílt pályázatot írjanak ki. Ez az engedmény hozzájárult ahhoz az alapvető célhoz, hogy a jövőbeli tengeralattjárókat az Adelaide-i Osborne hajógyárban, a hat Collins-osztályú tengeralattjáró szülőhelyén építsék. A nyílt pályázat Japán, Franciaország és Németország közötti versengéssé vált. A pályázati eljárás lezárultával Malcolm Turnbull, Ausztrália új elnöke 2016 áprilisában felhívta Abe-t, hogy közölje vele, hogy Franciaország nyert, Turnbull szerint a japán vezető „joggal érezte úgy, hogy cserbenhagyták... A pályázat politikai módja mindig is alkalmas volt arra, hogy kínos félreértéseket okozzon Japánban”. Az egyezmény zsákutcába futott és a két ország közötti kapcsolatoknak is egy sötét foltja lett (Patience, 2018).

Továbbá Abe nagy szerepet játszott 2017-ben a QUAD újjáélesztésében az Egyesült Államokkal, Ausztráliával és Indiával. Japán és Ausztrália védelmi együttműködésének elmélyítése, beleértve a közös katonai gyakorlatokat és hírszerzési megosztást, a két ország stratégiai érdekeinek növekvő összehangolását tükrözte. Bár az AUKUS mint biztonsági szervezet Ausztrália, az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok között Abe időszaka után jött létre, Japán támogatása és a párhuzamos védelmi partnerségek rávilágítottak Japán elkötelezettségére a regionális biztonság iránt (Vörös & Horváth, 2024).

A japán–amerikai szövetség továbbra is kulcsszerepet játszott Abe kormányzása alatt, és különösen Donald Trump elnöksége idején kapott nagy szerepet. Bár Trump "America First" doktrínája és a követelése, hogy Japán növelje hozzájárulását az amerikai csapatok állomásoztatásához, többször is akadályokba és ellentmondásokba ütközött, ennek ellenére Abe sikeresen alakított ki szoros személyes kapcsolatot Trumpgal. Az Egyesült Államok és Japán tovább erősítette az együttműködését a rakétavédelemben, közös katonai gyakorlatokban és közös stratégiákban Észak-Korea provokációinak kezelésére. Japán növekvő szerepe az ellátási láncok biztonságos megőrzése kapcsán szintén központi kérdéssé vált, különösen a Kínával való feszültségek fokozódása során. Az Abe kabinet arra ösztönözte

a japán vállalatokat, hogy diverzifikálják a termelést Kínán kívül, és kritikus iparágakat vagy Japánba vissza, vagy Délkelet-Ázsiába helyezték át, olyan országokba, amelyek a „hasznos gondolkodású országok” listájába esnek. Az elnök ezen kérése a COVID-19 járvány érkezésével az ellátási láncok biztosítására irányultak és arra, hogy a baráti államokkal szorosabbra tudják kötni a világjárvány idején kapcsolataikat, biztosítva az ország számára az akadálymentes kereskedést, mikor az ellátási láncok megroppantak. Abe 2020-as lemondását követően, mikor egészségügyi panaszokra hivatkozva átadta a staféta botot, aktívan támogatta pártját, egészen 2022-es meggyilkolásáig (Yoshimatsu, 2020).

Abe vezetése újradefiniálta Japán szerepét az indo-csendes-óceáni térségben és azon túl. Azzal, hogy az alkotmány újraértelmezését szorgalmazta és azt véghez is vitte, és hogy bővítette Japán védelmi képességeit és erősítette a regionális szövetségeket, Abe proaktívabb és ellenállóbb biztonsági tényezővé alakította Japánt.

4. SHINZO ABE UTÁNI POLITIKAI HELYZET

Shinzo Abe lemondása 2020. augusztus 28-án egy előre nem látott fordulópontot jelentett a japán politika területén. Japán demokratikus történelme során Abe volt a leghosszabb ideig a kormányfői posztot betöltő miniszterelnök, döntése, miszerint visszavonul egy olyan időszakban született, amely tele volt az országra nézve fenyegető történésekkel, beleértve a COVID-19 járványt, a további gazdasági stagnálást és a növekvő regionális biztonsági fenyegetéseket, különösen Kína és Észak-Korea részéről. Abe távozása egy fragmentált és belpolitikailag bizonytalan helyzetet hagyott maga után, majd 2022. július 8-i meggyilkolása újabb sokként hatott az ország életére.

4.1. Egy korszak vége, politikai instabilitás kora, Fumio Kishida színrelépése

Abe lemondása után kabinetfőnöke, Yoshihide Suga került ki győztesen az utódkeresési folyamatból. Suga, akit 2020. szeptember 14-én választottak a Liberális Demokrata Párt vezetőjévé, majd két nappal később hivatalosan miniszterelnökké iktattak, egy ígéretes, és kedvelt politikus volt. Suga kulcsfontosságú figura volt Abe kormányában, ismert volt hatékonyságáról és karakteréről. Fő célja Abe örökségének ápolása és annak folytatása volt, különösen az „Abenomics” gazdasági stratégia és az USA-val fenntartott erős biztonsági kapcsolatok tükrében (Yoshino & Taghizadeh-Hesary, 2015).

Suga COVID-19 járványkezelése, különösen az oltási politikája elégedetlenséget váltott ki a társadalomból. A közvélemény elégedetlensége tovább nőtt, mivel Suga ragaszkodott a 2020-as tokiói olimpia megtartásához a járvány közepette, annak ellenére, hogy az országban tombolt a vírus. Ezen döntései és rosszul megtett lépései, a folyamatos gazdasági problémákkal és a saját politikai vízió hiányával körítve, Suga népszerűségének jelentős csökkenéséhez vezettek, 2021. nyarára népszerűsége 30% alá zuhant, ennek ellenére 2021 júliusában Japán megtartotta az olimpiai játékokat. Az olimpia végére, augusztus 8-ára a világjárvány elérte az eddigi legmagasabb fertőzési rátát a fővárosban, tovább növelve az elnök népszerűtlenségét. Pártján belül egyre nagyobb nyomás alá került, felmerült az esélye annak is, hogy a következő választásokat nem nyerik meg. A folyamatosan növekvő nyomás és az elégedetlenség miatt Suga felismerte, hogy pártjának árthat azzal, ha ő marad az elnöki pozícióban, ezért 2021. szeptember 3-án lemondott a pozícióról. (Inagaki, et al., 2021).

Suga döntését követően Fumio Kishida, korábbi külügyminiszter került az LDP új vezetőjeként és Japán miniszterelnökeként a posztra 2021. október 4-én. Kishida egy teljesen másik irányt képviselt a populistább vezetési stílustól, amit Sugánál és akár Abenél is

tapasztaltak a polgárok. Moderált, konszenzusra törekvő vezetőként mutatkozott be, aki a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentésére és a gazdasági stabilitás előmozdítására összpontosított.

Kishida gazdasági terve, amelyet „új kapitalizmusnak” nevezett, a vagyon újraelosztására irányult a növekedés fenntartása mellett, bár a kritikusok szerint a koncepció hiányos volt. Kishida annak érdekében, hogy az elmúlt 30 év első magas szintű béremelését tartós és strukturális fejlődéssé alakítsa, hangsúlyozta a humán erőforrásba való beruházást, ezt egy háromirányú munkaerő-piaci reformként jelentette be, ez a következőket tartalmazta:

- támogatás nyújtása a munkavállalóknak ahhoz, hogy továbbképzéssel fejlesszék képességeiket,
- bevezetjük a munkakör alapú bérezést az egyes vállalatok tényleges helyzetével összhangban,
- megkönnyítjük a munkaerő mobilitását a növekedési területeken (Prime Minister's Office of Japan, 2022).

Ezzel párhuzamosan olyan társadalmat tervezett létrehozni, ahol a pénzügyi eszközökből származó jövedelmek növelésével növeljük a háztartások jövedelmét, és ahol a változatos munkarendek előmozdításával fokozzuk a vállalati termelékenységet, ami a bérek további növekedéséhez vezet. Egy nagy középosztály kialakulását fogjuk elősegíteni azáltal, hogy a csökkenő születésszám és a gyermekekkel kapcsolatos politikáink drámai megerősítésén dolgozunk.

A biztonság- és külpolitika terén Kishida folytatta az elődei által meghatározott politikákat, szorgalmazva a védelmi képességek erősítését, az Egyesült Államokkal fenntartott szoros kapcsolatok ápolását és Japán proaktív szerepvállalását a regionális biztonság terén. Felismerte és fenntartotta Japán elkötelezettségét az USA-Japán szövetség mellett, mint az ország védelmét elsődlegesen biztosítani tudó fél, miközben a védelmi költségvetés növelését szorgalmazta (Akimoto, 2022).

Kishida egyik legfontosabb külpolitikai lépése 2022 márciusában érkezett el, amikor Oroszország megszállta Ukrajnát. Kishida figyelmeztetett, hogy "Ami ma Ukrajna, holnap lehet Kelet-Ázsia," ezzel párhuzamot vonva az orosz agresszió és a Kína által Tajvan ellen esetlegesen tervezett lépések között. Ezen kijelentésével hangsúlyozta a régióbéli biztonsági aggodalmait és rávilágított arra is, hogy mennyire összhangban van a nyugati demokráciákkal az autoritarizmus elleni küzdelem kapcsán és az elkötelezettségét is megmutatta a béke felé.

Kishida vezetése alatt Japán szorosan együttműködött a G7 többi országával is az Oroszország elleni szankciók bevezetésében, Ukrajna támogatásában is aktív szerepet töltött be Japán, ezzel is bizonyítva Japán elkötelezettségét a nemzetközi stabilitás és a szabályokon alapuló rend fenntartása iránt. A G7 találkozáson Yoshimasa Hayashi, az akkori külügyminiszter, akit 2023. szeptember 13. után Yoko Kamikawa követett, szintén kiemelte, hogy a Fumio Kishida által elmondottak valós fenyegetést jelentenek a kelet-ázsiai régió biztonságára, miszerint Japán és az egész kelet-ázsiai régió bármikor Ukrajna sorsára juthat (Euronews;AFP, 2023).

Abe 2022. július 8-i merénylete a japán politikai élet egyik gyásznapja lett. Abe-t kampánybeszéde közben, Narában lőtték meg amibe pár órán belül bele is halt a volt elnök. A merénylet állítólagos motivációja személyes alapokon alapult, az Egyesítés Egyházzal kapcsolatban, amelyhez Abenak is voltak kapcsolatai. Ez a szervezet ismert arról, hogy befolyásolni tudják a politika döntéseket, csak úgy, mint a Nippon Kaigi (Worth, 2023).

A merénylet után Kishida rögtön megragadta az alkalmat és átalakította kabinetjét 2022 augusztusában. Az átalakítás legfőbb célja az volt, hogy eltávolítsa kormányából az Egyesítési Egyházhoz köthető embereit, ezzel talán visszanyerve a közvélemény bizalmát. Több minisztert is eltávolított posztjából, akik kapcsolatban álltak az egyházzal, köztük Nobuo Kishi védelmi minisztert, akit Yasukazu Hamada váltott (Kyodo News, 2022).

Az elnök Kínához viszonyuló kapcsolatát óvatosság jellemezte, viszont a kooperációt a két állam között szükségesnek tartotta és többször is szorgalmazta azt. Miközben fenntartotta és bővítette a kereskedelmi kapcsolatokat – Kína továbbra is Japán legnagyobb kereskedelmi partnere – Kishida világossá tette, hogy ellenzi Kína agresszív fellépéseit a Kelet-kínai-tengeren és Tajvan konstans megfélemlítését és fenyegetését. Kabinetének prioritásai közé tartozott Japán védelmi beruházásainak erősítése, beleértve a nemzetbiztonsági stratégia felülvizsgálatát is, amely lehetővé teszi az előzetes csapás képességeinek megszerzését. Japán saját felségvizeire többször is behatoltak a 2023-24-es évek során kínai halász és partiőrségi hajók, akik többször felszólították a japán halászsokat a távolság tartására vagy az azonnali távozásra. Hasonló esetek nem ritkák a két ország között, viszont 2024 júniusában egy Japán hadihajó a figyelmeztetések ellenére behatolt kínai vizekre Tajvan közelében, amely lépés a kínai felet rendkívül meglepte (Shan, 2024).

Fumio Kishida kormányfői ideje alatt az ország kapcsolatai Észak-Koreával továbbra is feszültek maradtak. Phenjan ismételt rakétatesztjei, beleértve a japán területek feletti

kilövéseket, csak tovább fokozták a feszültséget, ami már eddig is hatalmas volt. Kishida továbbra is a szigorúbb szankciókat támogatta Észak-Korea ellen, miközben hangsúlyozta Japán elkötelezettségét az 1970-es és 1980-as években elrabolt japán állampolgárok ügyének megoldása mellett. 2024 márciusában felmerült a két ország közötti párbeszédre való lehetőség, mikor a miniszterelnök felvetette, hogy a regionális stabilitás és a két ország közötti kapcsolat rendezéséért adott lépéseket kéne megtenni. A nyitás, amit Kishida kezdeményezett, magában foglalta volna az elrabolt japánok helyzetét, az illegális kereskedelmet és a koreai félsziget denuklearizálását. A kezdeményes viszont 2024 májusában zsákutcába futott, mivel a felek egyáltalán nem értettek egyet az elrabolt vagy elhurcolt japán állampolgárok ügyében, Kishida kijelentette, hogy ettől függetlenül viszont lenne még értelme a csúcstalálkozónak, viszont eredmények nélkül és azok reményei nélkül felesleges belekezdeni, így a két ország között továbbra sem történt csúcstalálkozó (The Japan Times, 2024).

A Yoon Suk-yeol elnök vezette Dél-Korea, és Japán közti kapcsolatok eleinte nem sokat változtak az Abe korszakhoz képest. A háború alatti kényszermunkások témaköre és a területi kérdésekre vonatkozó történelmi viták régóta akadályozták a kapcsolatokat, de mindkét vezető kifejezte szándékát a kapcsolatok javítására. 2023-ban Kishida és Yoon több magas szintű találkozót tartott a biztonsági együttműködés helyreállítása érdekében, amelyet Észak-Korea és a szélesebb regionális biztonsági környezet közös aggodalmai vezéreltek. 2024 májusában Szöulban megrendezték a kilencedik, három oldalú tárgyalásokat, amin Kína, Japán és Dél-Korea képviselője vett részt, a három vezető (Japán oldalról: Fumio Kishida, Dél-Koreai oldalról: Yoon Suk-yeol és Kínai oldalról: Li Qiang vettek részt) véleményt cserélt a jövőbeli háromoldalú együttműködésről, valamint regionális és nemzetközi kérdésekről is. A legfőbb témák az ukrajnai helyzet, a koreai félsziget szituációja és a közel-keleti konfliktus köré csoportosultak. A találkozón kifejezték aggodalmaikat a felek és további kooperáció mellett döntöttek. A 2023-2024-es időszakban a két ország szorosabb kapcsolatokat alakított ki egymással, tiszta stratégiai és biztonsági alapokon. A történelmi sérelmek és a modern kori nézeteltérések eseteit nem tették félre a felek, viszont a biztonság kérdése és az USA, mint közös partner megadta azt a pontot, amelyben mind a két fél egyet érthetett. A csúcstalálkozói nyitóbeszédében Kishida az észak-koreai műholdindítási szándékkal kapcsolatban kijelentette, hogy egy ilyen indítás, amennyiben végrehajtják, az ENSZ Biztonsági Tanácsának határozatainak megsértését jelentené, és felszólította Észak-

Koreát, hogy ne hajtsa végre, természetesen Észak-Korea nem vette ezt figyelembe (Ministry of Foreign Affairs of Japan, 2024).

Kishida külpolitikája nagyobb hangsúlyt fektetett az európai országokkal, mint például az Egyesült Királysággal, Németországgal és Olaszországgal való erősebb kapcsolat kiépítésére. Kishida törekvése során több védelmi és kereskedelmi megállapodást írt alá ezekkel az országokkal és az Európai Unióval is, a hasonló gondolkozású demokráciákkal való kapcsolatok és együttműködés elmélyítésének érdekében. A 2023-ban aláírt brit-japán viszonyos hozzáférési megállapodás (Reciprocal Access Agreement) megkönnyítette a közös katonai gyakorlatok szervezését és lefolytatását, ezzel több fontos szereplőt is bevonva a Kelet-Ázsiai régióba, hasonló szerződés Németországgal is kötött (Ministry of Foreign Affairs of Japan, 2023).

Az elnök biztonságpolitikai elképzeléseit többnyire az elődei, leginkább Shinzo Abe által elkezdett stratégiák jellemezték. A japán nemzetbiztonsági stratégia 2022. év végi felülvizsgálata egy fordulópontot jelentett a védelempolitika terén, mivel a szakemberek megfogalmazhattak egy határozottabb stratégiát, ami tükrözte az előző kormányok igényeit, viszont magába foglalta a digitalizáció és a mesterséges intelligencia kérdését is. Maga a stratégia kifejezetten fókuszál Japán rakétavédelmi rendszereinek megerősítésére és olyan képességek kifejlesztését szorgalmazza és írja elő, amik szükség esetén lehetővé tennék a preventív lépéseket. Ezek mellett a stratégia legfontosabb része, avagy alappillére az Amerikai Egyesült Államokkal való katonai és védelmi beruházások sokszorozása és a további hadgyakorlatok folytatása. Mindkét ország továbbra is az USA-Japán szövetséget tekinti a regionális stabilitás alapkövének, ezért a két kormányzat fokozta a közös katonai gyakorlatok számát és típusait és több energiát fektetnek a potenciális kínai veszély és az észak-koreai fenyegetés elhárítására.

Fumio Kishida erőfeszítései nem maradtak eredmények nélkül, szorosabbra fűzte a G7 országokkal a közös kapcsolatokat, az Európai Unióval és az Egyesült Államokkal is. Japán védelmi együttműködése az Egyesült Királysággal, Németországgal és Olaszországgal egy hatalmas előre lépés, annak érdekében, hogy más jelentős hatalmakkal együtt dolgozva közös technológiát alkossanak, amivel biztosítani lehet a kereskedelem zavartalan működését és a területi szuverenitás garantálást is. Kína globális ambíciója, hogy jelentősebb szerepet töltsön be az indo-csendes-óceáni térségben, több lokális és globális szereplőt is aggaszt, és ennek megelőzésére Japán már tett lépéseket: az ország együttműködése megkezdődött az AUKUS-

sal, szoros a kapcsolat Ausztráliával – bár ezeket mind árnyalja a problematikus tengeralattjáró-ügy, valamint az ausztrál kormány tiltakozása Japán és Dél-Korea AUKUS-csatlakozása kapcsán.

4.2. Fumio Kishida nemzetközi szerepe a hasonló gondolkozású államokkal

Kishida Japán szövetségét az Egyesült Államokkal prioritásként kezelte, és megerősítette, hogy ez a japán biztonságpolitika egyik legfontosabb pillére. Korai találkozóin Joe Biden amerikai elnökkel többszörösen is kijelentette Japán támogatását a „szabad és nyitott indo-csendes-óceáni térség” iránt, és megegyeztek a felek több biztonsági és technológiai együttműködés kapcsán is (U.S. Department of State, 2022). Abe halála után Kishida két belpolitikai kihívással nézett szembe: tiszteletben kell tartani Abe örökségét, ugyanakkor saját irányvonalát is képviselnie kell.

2022 decemberében Japán bejelentette új Nemzetbiztonsági Stratégiáját (National Security Strategy, NSS (Ministry of Foreign Affairs of Japan, 2022)), Nemzeti Védelmi Stratégiáját (National Defense Strategy, NDS (Ministry of Foreign Affairs of Japan, 2022)) és Védelmi Felépítési Programját (Defense Buildup Program (Ministry of Foreign Affairs of Japan, 2022)), amelyek jelentős változást jelentettek Japán második világháború utáni biztonságpolitikájában. Ezek a stratégiák meghatároztak és bemutatták azt, hogy Japánnak miként és hogyan kell strukturálisan átalakítani az önvédelmi erőket annak érdekében, hogy hatékonyabbak legyenek és megelőző képességeiket is fokozzák. Meghatározták többek közt azt is, hogy 2027-re a GDP 2%-át tervezik használni védelmi beruházásokra évente. 2023 elején Japán és az Egyesült Államok megrendezték a "2+2" biztonsági megbeszélést, ahol a két ország külügyminiszterei és védelmi miniszterei vettek részt, megállapodtak a katonai együttműködés kibővítésében és annak modernizálásában, beleértve a közös gyakorlatokat és a hírszerzési együttműködést, hogy elrettentsék a potenciális fenyegetéseket Kínától és Észak-Koreától. Ez egy közös nyilatkozatban csúcsosodott ki, amely hangsúlyozta a béke és stabilitás fontosságát a Tajvani-szorosban, és megállapodtak a technológiai fejlődés és fejlettség fenntartásában, illetve többek között a kibervédelmi kooperációban (U.S. MISSION JAPAN, 2023).

A Kishida kabinet létrehozott egy „aktív kibervédelmi javaslatot és szervet”, ami az Önvédelmi Erők feladatává tenné a kibertámadások megelőzését, felhatalmazva őket arra, hogy beszivárognak egy támadó szerverére, és ártalmatlanná tegyék azt, megvédve a

kormányzati szerveket, még abban az esetben is ha direkt támadás nem történik. A kormánypártok és Kenichiro Sasae, Japán korábbi amerikai nagykövete által vezetett szakértői testület javaslatát megszavazták és 2023-ban a szerv már nagyjából 620 fővel működött, de a tervek szerint 2027-re az alkalmazotti létszám 4000 főre fog emelkedni (Nagatomi, 2024).

Hirosima szülöttjeként Fumio Kishida elkötelezett a nukleáris fegyverek felszámolása és a nukleáris leszerelés mellett. A nukleáris energia kérdése égető mind az ország, mind Kishida számára, különösen a 2011-es fukusimai nukleáris katasztrófa után (Akimoto, 2022). 2023-ban Japán eldöntötte, hogy a fukusimai atomerőműben tárolt, kezelt radioaktív vizet a Csendes-óceánba engedi, miután a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség (IAEA) jóváhagyta azt és a vizet veszélytelennek ítélte. A döntés rengeteg nemzetközi kritikát váltott ki, különösen Kínából és Dél-Koreából. A két állam többször is kifejezte aggodalmát a nem ismert potenciális környezeti hatások miatt. A víz kiengedése miatt Hong Kong és Kína is betiltotta a Japánból érkező tengeri halak kereskedelmét az országban és ezt a kereskedelmi szálát erősen korlátozták. Kishida kormányzata hangsúlyozta, hogy az intézkedés megfelel a nemzetközi biztonsági előírásoknak, és próbálta enyhíteni a regionális feszültségeket diplomáciai tárgyalások és információs kampányok révén, majd saját maga is igyekezett bizonyítani, hogy a víz ártalmatlan (Kyodo News, 2023).

2023. áprilisában Japán védelmi együttműködési megállapodást írt alá a Fülöp-szigetekkel, amely során megállapodtak, hogy Japán katonailag, legyen az felszerelés vagy szakértelem, segíteni fogja a Fülöp-szigetek kormányzatát annak érdekében, hogy a Dél-Kínai tenger biztonságos legyen és a nemzetközi jog betartását előmozdítsák (Government of Japan, 2023). Emellett Kishida utalt a két ország közötti energiaágazati együttműködés megerősítésére az Ázsiai Nulla Kibocsátású Közösség (Asia Zero Emission Community, AZEC) vezetőinek találkozója és más kezdeményezések révén.

2022. december 9-én Japán, az Egyesült Királyság és Olaszország kormánya közösen bejelentette, hogy közös vadászrepülőgépet fognak fejleszteni, egyesítve a korábban különálló hatodik generációs projektjeiket: az Egyesült Királyság által vezetett, Olaszországgal közösen fejlesztett BAE Systems Tempestet és a japán Mitsubishi F-X-et. Ezt egy 2023 decemberében Japánban aláírt szerződéssel igazolták és léptették életbe (Neumann, 2023).

Továbbá Japán a szomszédos országokkal, leginkább Dél-Koreával is javítani és szorosabbra tervezte szőni kapcsolatait. 2023 márciusában Kishida Tokióban találkozott Yoon Suk-yeol

dél-koreai elnökkel az első kétoldalú csúcstalálkozón évek óta. Mindkét vezető egyetértett abban, hogy meg kell oldaniuk a történelmükből eredő vitákat és erősíteniük kell az együttműködést a biztonsági és gazdasági kérdésekben, hogy hatékonyabban tudjanak ellenállni a kínai gazdasági motornak (Miyake, 2023). Áprilisra a két ország mélyítette biztonsági együttműködését, beleértve a hírszerzési együttműködést és közös katonai gyakorlatokat hirdettek meg. Japán emellett Kína felé is nyitott, próbálva kezelni a Kelet-kínai-tengeri területi vitákat és Kína Tajvan körüli katonai tevékenységeit. 2024 márciusában, a G20-csúcstalálkozón Újdelhiben, Kishida találkozott Li Qiang kínai miniszterelnökkel, hogy megvitassák a deeszkalációt és a gazdasági együttműködést. Bár korlátozott előrelépés történt, ezek a tárgyalások mindkét fél kapcsán jelezték, hogy hajlandóak egymással párbeszédet folytatni, még ha politikáik el is térnek (Johnson, 2024).

2024 folyamán több beszédében Kishida ismét hangsúlyozta Japán aggodalmát a regionális instabilitás miatt, újból figyelmeztetve, hogy „a mai Ukrajna, holnap Kelet-Ázsia lehet.” 2024 végére Japán megerősítette szerepét, mint proaktív szereplő a regionális védelmi partnerségek terén. Japán együttműködése az Egyesült Királysággal és Olaszországgal a GCAP (Global Combat Air Programme) program keretein belül egyértelmű üzenet volt Kína és Észak-Korea felé is, hogy Japán képes és hajlandó más országokkal együtt működni. Ezenkívül Japán támogatása a Fülöp-szigetek tengeri biztonsága érdekében, az ASEAN-országokkal folytatott tárgyalások és befektetések a tagországokban és az AUKUS-sal való együttműködésre való igény Japán stratégiai pozícióját hangsúlyozták az indo-csendes-óceáni térségben.

A japán gazdaság 2024-ben példátlan, de nem ismertelen kihívásokkal nézett szembe, beleértve az inflációt és a lassú növekedést, amelyek bonyolították Kishida terveit, hogy 2027-re a GDP 2%-ára növelje a védelmi kiadásokat. A kormány gazdasági reformjait és Kishida „Új-kapitalizmus” tervét, amik további bevételek generálását célozták, elégedetlenség fogadta a közvélemény részéről, mivel jelentős javulást nem tapasztaltak a gazdaság terén. Kishida népszerűtlensége tovább nőtt, mivel az emberek elégedetlenek voltak a gazdaság kezelésével és a kulcsfontosságú politikai kérdésekben mutatott határozatlansággal. Az elégedetlenség végül egy Suga esetéhez hasonló szituációt okozott, igaz a választások még nem voltak közel, de Kishida előrébb gondolkozott, és 2024. augusztus 14-én bejelentette, hogy lemond pozíciójáról, ezzel teret engedve potenciálisan népszerűbb egyéneknek, hogy betöltsék a pozíciót.

2024 végére Japán kulcsfontosságú válaszüthoz érkezett Kishida lemondása miatt. A kormány erőfeszítései a védelmi képességek megerősítésére, a stratégiai partnerségek kiépítésére és a regionális feszültségek kezelésére több szinten is fejlődésen estek át és sikeresek voltak, de Kishida csökkenő népszerűségével beárnyékolta ezeket a sikereket, és az egyszerű polgár nem értette őket. Az ő döntése, hogy nem indul újra, bizonytalanságot okoz a japán politikában, mivel az elkövetkező LDP vezetőválasztás kimenetele formálja majd Japán szerepét az indo-csendes-óceáni térségben és a globális szinten a következő években.

5. KONKLÚZIÓ

Japán az amerikai megszállás végét követően, vezetőinek köszönhetően, többször is megpróbálta alkotmányának 9. cikkelyét átírni, módosítani. A Japán politika mindvégig úgy érezte, hogy fenntarthatatlan ez a függési viszony a biztonságukkal kapcsolatban és változtatásra szorul. Több miniszterelnök, mint Kishi Nobosuke vagy Shinzo Abe is próbálkozott az alkotmány adott cikkelyét átírni, avagy átértelmezni, ami végül Abenak sikerült is. A biztonság kérdése minden állam számára az elsőszámú teendők között szerepel, és mint láthattuk, Japán már, jóval a 2010-es évek előtt elkezdett ezen a biztonsági függésen gondolkodni, lényegében 1954 óta nem tűnt el a politikából.

A dolgozat alapján megállapítható, hogy a felállított hipotézis („**Kína gazdasági növekedése, amely okán 2010-ben megelőzte a japán gazdaságot, okozta azt a politikai állapotot, ami megteremtette az igényt a japán alkotmány 9. cikkelyének átértelmezésére.**”) nem igazolható, mivel a japán politika a megszállás utáni években már azon volt, hogy a 9. cikkely engedélyezze az önvédelmi fegyverkezést. Az egyre agresszívabb kínai külpolitika és gazdasági dominancia mindössze egy igazolása annak, hogy a 9. cikkellyel szükséges foglalkoznia a politikai vezetésnek, az önvédelem és a szövetségesek megvédésének érdekében, a területi integritásról nem is beszélve. A japán gazdaság számára, mint ahogy a kínai gazdaság számára is, elengedhetetlen a tengeri útvonalak biztonságos hajózhatósága, így Japán oldalról alátámasztható, hogy ezek és tengeri folyosók biztosítása okán is felmerült a cikkely átértelmezésének kérdése a függetlenedéstől egészen napjainkig. Az is látszik, hogy az Alkotmány módosításával párhuzamosan a térségi viszonyokban való jelentősebb szerep is hosszú idő óta célja az országnak, így a különböző külpolitikai lépések az ország regionális és globális szerepének erősítését célozzák – melyet sokszor a történelmi viszonyok, máskor a törékeny és instabil belpolitikai sajátosságok terhelnek.

2024. szeptember 27-e jelentős nap volt Japán életében, mivel megválasztották az LDP-n belül Fumio Kishida utódját, Shigeru Ishibát. Ishiba egy rendkívül karizmatikus politikus, aki ötödik nekifutásra ülhetett október elsejével az elnöki székbe. Ishida politikái nem sokban térnek el Kishidáétól, viszont nem egy kemény vonalas „Abeista”, mint a választási ellenfele, Sanae Takaichi. Az új elnök megválasztása többszörösen is felveti a kérdést, hogy miként fog alakulni a japán politikai élet a jövőben, és felmerül a kérdés, hogy a 9. cikkelyhez miként fog viszonyulni az új vezetés.

6. FORRÁSOK

Akimoto, D., 2022. *Japanese Prime Ministers and Their Peace Philosophy*. 1 ed. Singapore: Palgrave Macmillan.

Akimoto, D., 2022. *The Diplomat*. [Online]

Available at: <https://thediplomat.com/2022/01/in-memory-of-kaifu-diplomacy-during-the-gulf-war-turmoil/>

[Accessed 09 augusztus 2024].

Buszynski, L., 2006. Japan's Security Policy in the Koizumi Era. *Security Challenges*, 2(3), pp. 93-107.

Childs, N., 2023. Asia-Pacific Naval and Maritime Capabilities: the New Operational Dynamics. In: D. T. Huxley & D. L. Kuok, eds. *ASIA-PACIFIC REGIONAL SECURITY ASSESSMENT 2023*. London: The International Institute for Strategic Studies, p. 74.

Dept., I. M. F. R., 1963. Appraisal of Japan's Plan to Double Income. *IMF Staff Papers*, 10(1), pp. 150-183.

Ebrey, P. & Walthall, A., 2013. *East Asia: A Cultural, Social, and Political History*. harmadik ed. Boston: Cengage Learning.

Euronews;AFP, 2023. *Euronews*. [Online]

Available at: <https://www.euronews.com/2023/04/18/ukraine-today-could-be-east-asia-tomorrow-warns-japans-foreign-minister-at-g7-meeting>

[Accessed 16 szeptember 2024].

Fackler, M., 2014. *The New York Times*. [Online]

Available at: <https://www.nytimes.com/2014/04/02/world/asia/japan-ends-half-century-ban-on-weapons-exports.html>

[Accessed 16 szeptember 2024].

Government of Japan, 2023. *Public Relations Office*. [Online]

Available at: https://www.gov-online.go.jp/eng/publicity/book/hlj/html/202303/202303_00_en.html

[Accessed 16 szeptember 2024].

Háda, B., 2024. India hatalmi politikája a 21. század harmadik évtizedében – kihívások és lehetőségek. In: I. Tarrósy & Z. Vörös, eds. *Átalakuló világrend*. Budapest: Nemzeti Közszerológati Egyetem Ludovika Egyetemi Kiadó, pp. 93-96.

Hattori, R., 2021. Prime Minister of an Occupied Nation: The Emperor System and the New Constitution. In: R. Hattori, ed. *Japan at War and Peace: Shidehara Kijūrō and the Making of Modern Diplomacy*. Canberra: ANU Press, pp. 251-292.

Hein, P., 2009. *How the Japanese Became Foreign to Themselves: The Impact of Globalization on the Private and Public Spheres in Japan*. Münster: LIT Verlag.

Hosoya, Y., 2023. The Russo-Japanese War and Modern International Society. In: M. Yamauchi & Y. Hosoya, eds. *Modern Japan's Place In World History*. Singapore: Springer Nature, pp. 25-39.

Inagaki, K., Harding, R. & Lewis, L., 2021. *The Financial Times*. [Online]
Available at: <https://www.ft.com/content/4578764f-dadb-49a4-8341-629a8106989e>
[Accessed 16 szeptember 2024].

Inagaki, K., Slodkowski, A., Sugiura, E. & Davies, C., 2022. *Financial Times*. [Online]
Available at: <https://www.ft.com/content/a31f0f6d-39c9-4990-9081-057f773d56d4>
[Accessed 3 szeptember 2024].

Inoue, M., 2023. Postwar Japan-China Relations. In: M. Yamauchi & Y. Hosoya, eds. *Modern Japan's Place in World History*. Singapore: Springer Nature, pp. 147-159.

Johnson, J., 2024. *The Japan Times*. [Online]
Available at: <https://www.japantimes.co.jp/news/2024/05/26/japan/politics/kishida-li-yoon-bilateral-talks/>
[Accessed 16 szeptember 2024].

Kapur, N., 2018. *Japan at the Crossroads: Conflict and Compromise after Anpo*. Cambridge: Harward University Press.

Katzenstein, P. & Rouse, M., 1993. Japan as a Regional Power in Asia. In: J. Frankel & M. Kahler, eds. *Regionalism and Rivalry: Japan and the United States in Pacific Asia*. Chicago: The University of Chicago Press, pp. 238-242.

Kawashima, S., 2023. Transformational Period in Japan-China Modern Relations (1910s to 1930s). In: M. Yamauchi & Y. Hosoya, eds. *Japan's Place in World History*. Singapor: Springer Nature, pp. 49-67.

Klemensits, P., 2024. Délkelet-Ázsia országai az új multipoláris világrendben. In: I. Tarrósy & Z. Vörös, eds. *Átalakuló világrend*. Budapest: Nemzeti Közsolgálati Egyetem Ludovika Egyetemi Kiadó, p. 109.

Kliman, D. M., 2006. *Japan's Security Strategy in the Post-9/11 World*. 1 ed. Westport: Praeger.

Kosuke, T., 2023. *The Diplomat*. [Online]
Available at: <https://thediplomat.com/2023/09/japanese-prime-minister-kishida-reshuffles-cabinet-amid-sluggish-support-rates/>
[Accessed 16 szeptember 2024].

Kotani, K., 2023. Disarmament Conferences and a Crisis of Diplomacy in the Interwar Period: The Road to World War II. In: M. Yamauchi & Y. Hosoya, eds. *Japan's Place in World History*. Singapore: Springer Nature, pp. 83-95.

Kusunoki, A., 2023. US Policy for the Occupation of Japan and Changes to It. In: M. Yamauchi & Y. Hosoya, eds. *Japan's Place in World History*. Singapore: Springer Nature, pp. 111-123.

Kyodo News, 2022. *Kyodo News*. [Online]
Available at: <https://english.kyodonews.net/news/2022/08/ee92908726d4-japan-pm-to-reshuffle-cabinet-ldp-leadership-as-public-support-slips.html>
[Accessed 16 september 2024].

Kyodo News, 2022. *Kyodo News*. [Online]
Available at: <https://english.kyodonews.net/news/2022/03/2009b0fac163-japans-sdf-launches-new-cyber-defense-unit.html>
[Accessed 16 september 2024].

Kyodo News, 2023. *Kyodo News*. [Online]
Available at: <https://english.kyodonews.net/news/2023/08/7ff44ca7ceaf-japan-pm-eats-fukushima-seafood-with-ministers-to-dispel-concerns.html>
[Accessed 2 október 2024].

Liff, A. P., 2017. Policy by Other Means: Collective Self-Defense and the Politics of Japan's Postwar Constitutional Reinterpretations. *Asia Policy*, Issue 24, pp. 139-172.

Lim, H.-S., 2018. *Yale Journal of International Law*. [Online]
Available at: <https://www.yjil.yale.edu/not-final-and-irreversible-explaining-south-koreas-january-2018-reversal-on-the-comfort-women-agreement/>
[Accessed 3 september 2024].

Maps, A., n.d. *Alabama Maps; Délkelet-Ázsia politikai térképe..* [Online]
Available at: <https://alabamamaps.ua.edu/contemporarymaps/world/asia/index2.html>
[Accessed 5 október 2024].

McNelly, T., 1962. The Reunciation of War in the Japanese Constitution. *Political Science Quarterly*, 77(3), pp. 350-378.

Ministry of Foreign Affairs of Japan, 2022. *Ministry of Foreign Affairs of Japan*. [Online]
Available at: https://www.mofa.go.jp/fp/nsp/page1we_000081.html
[Accessed 16 september 2024].

Ministry of Foreign Affairs of Japan, 2022. *Ministry of Foreign Affairs of Japan*. [Online]
Available at: https://www.mofa.go.jp/fp/nsp/page1we_000082.html
[Accessed 16 september 2024].

Ministry of Foreign Affairs of Japan, 2023. *Ministry of Foreign Affairs of Japan*. [Online]
Available at: https://www.mofa.go.jp/sa/sea1/th/pageite_000001_00064.html
[Accessed 16 szeptember 2024].

Ministry of Foreign Affairs of Japan, 2023. *Ministry of Foreign Affairs of Japan*. [Online]
Available at: https://www.mofa.go.jp/erp/we/gb/page1e_000556.html
[Accessed 16 szeptember 2024].

Ministry of Foreign Affairs of Japan, 2024. *Ministry of Foreign Affairs of Japan*. [Online]
Available at: https://www.mofa.go.jp/aor/rp/pageite_000001_00376.html
[Accessed 17 szeptember 2024].

Miura, T., 2024. *The Asahi Shimbun*. [Online]
Available at: <https://www.asahi.com/ajw/articles/15178734>
[Accessed 09 augusztus 2024].

Miyake, K., 2023. *The Japan Times*. [Online]
Available at: <https://www.japantimes.co.jp/opinion/2023/03/17/commentary/japan-commentary/voon-kishida-meeting/>
[Accessed 16 szeptember 2024].

Mizobata, S., 2011. THE JAPANESE ECONOMIC SYSTEM UNDER THE GLOBAL CRISIS: CHANGE AND CONTINUITY. *Society and Economy*, 33(2), pp. 271-294.

Moriyama, A., 2023. The Southward Advance and Going to War with the United States: The Road to World War II. In: M. Yamauchi & Y. Hosoya, eds. *Japan's Place in World History*. Singapore: Springer Nature, pp. 95-111.

Nagatomi, S., 2024. *Nikkei Asia*. [Online]
Available at: <https://asia.nikkei.com/Spotlight/Cybersecurity/Japan-aims-to-boost-Self-Defense-Force-cyber-personnel-to-4-000>
[Accessed 2 október 2024].

Neumann, N., 2023. *Shephard Media*. [Online]
Available at: <https://www.shephardmedia.com/news/air-warfare/gcap-alliance-inks-treaty-for-6th-generation-fighter-establishes-uk-as-programme-hq/>
[Accessed 16 szeptember 2024].

Okamoto, T., 2023. The First Sino-Japanese War and East Asia. In: M. Yamauchi & Y. Hosoya, eds. *Japan's Place in World History*. Singapore: Springer Nature, pp. 13-25.

Oros, A. L., 2017. *JAPAN'S SECURITY RENAISSANCE*. 1 ed. New York: Columbia University Press .

Patience, A., 2018. *Australian Foreign Policy in Asia*. 1 ed. Cham: Palgrave Macmillan.

Prime Minister's Office of Japan, 2022. *Prime Minister's Office of Japan*. [Online]
Available at: https://japan.kantei.go.jp/ongoingtopics/policies_kishida/newcapitalism.html
[Accessed 2 October 2024].

Richter, J. P., 2016. Japan's "Reinterpretation" of Article 9: A Pyrrhic Victory for American Foreign Policy?. *IOWA Law Review*, 101(3), pp. 1244-1247.

Sarantakes, N. E., 1994. Continuity through Change: The Return of Okinawa and Iwo Jima, 1967—1972. *The Journal of American-East Asian Relations*, 3(1), pp. 35-53.

Shan, L. Y., 2024. *CNBC*. [Online]
Available at: <https://www.cnbc.com/2024/07/11/japan-warship-sails-into-chinas-waters-near-taiwan-despite-warnings.html>
[Accessed 17 September 2024].

Shinichi, K., 2018. *The Political History of Modern Japan*. 1 ed. Abingdon: Routledge.

Singh, B., 2020. *RECONSTRUCTING JAPAN'S SECURITY POLICY*. 1 ed. Edinburgh: Edinburgh University Press.

The Government of Japan, 2014. *The Government of Japan*. [Online]
Available at:
https://www.japan.go.jp/tomodachi/2014/summer2014/womenomics_is_pushing_abenomics_forward.html
[Accessed 3 September 2024].

The Japan Times, 2024. *The Japan Times*. [Online]
Available at: <https://www.japantimes.co.jp/news/2024/05/12/japan/politics/kishida-seeks-meeting-with-north-korean-leader/>
[Accessed 16 September 2024].

Treaty, S. F. P., 1952. *United Nations Treaty Collection*. [Online]
Available at: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20136/volume-136-I-1832-English.pdf>
[Accessed 06 August 2024].

U.S. Department of State, 2022. *U.S. Department of State*. [Online]
Available at: <https://www.state.gov/indo-pacific-strategy/>
[Accessed 16 September 2024].

U.S. MISSION JAPAN, 2023. *U.S. Embassy & Consulates in Japan*. [Online]
Available at: <https://jp.usembassy.gov/joint-statement-security-consultative-committee-2plus2/>
[Accessed 16 September 2024].

Vidal, L. L. i. & Pelegrín, À., 2018. Hedging Against China: Japanese Strategy Towards A Rising Power. *Asian Security*, 14(2), pp. 1-8.

Vidal, L. L. i. & Pelegrín, À., 2018. Hedging Against China: Japanese Strategy Towards A Rising Power. *Asian Security*, 14(2), pp. 10-15.

Vörös, Z. & Horváth, L., 2024. Dominancia és függés? – Kína az átalakuló nemzetközi térben. In: V. Z. é. T. István, ed. *Átalakuló világrend*. Budapest: Nemzeti Közzolgálati Egyetem Ludovika Egyetemi Kiadó, p. 39.

Vörös, Z. & Horváth, L., 2024. Dominancia és függés? – Kína az átalakuló nemzetközi térben. In: I. Tarrósy & Z. Vörös, eds. *Átalakuló világrend*. Budapest: Nemzeti Közzolgálati Egyetem Ludovika Egyetemi Kiadó, pp. 49-50.

Ward, R. & Koshino, Y., 2023. Japan Steps Up: Security and Defence Policy Under Kishida. In: D. T. Huxley & D. L. Kuok, eds. *ASIA-PACIFIC REGIONAL SECURITY ASSESSMENT 2023*. London: The International Institute for Strategic Studies, pp. 125-126.

Worth, R. F., 2023. *The Atlantic*. [Online]
Available at: <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2023/10/shinzo-abe-assassination-japan-unification-church-moonies/675114/>
[Accessed 16 szeptember 2024].

Yoshimatsu, H., 2020. *Japan's Asian Diplomacy*. 1 ed. Singapore: Palgrave Macmillan.

Yoshino, N. & Taghizadeh-Hesary, F., 2015. Japan's Lost Decade: Lessons for Other Economies. *ADB Working Paper Series*, Issue 521, pp. 3-14.